

Wyniki Standardowe 2017 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2019

Wyniki Standardowe 2017 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr Monika Juchniewicz
mgr inż. Grażyna Nachtman

Warszawa 2019

Redakcja techniczna
Monika Furmaniak
Grażyna Nachtman

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-793-6

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Rolnej
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: +48 (22) 505 45 70
Tel./faks: +48 (22) 826 93 22
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN.....	8
2. Analiza Wyników Standardowych.....	9
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	12
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej ..	36
Wnioski	55

Spis wykresów

Wykres 2.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych	10
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	11
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych ...	12
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	20
Wykres 2.1-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych ...	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów według typów rolniczych	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)	34
Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	37

Wykres 2.2-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	55

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas (LFA)).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza graficzno-tabelaryczna z podstawowym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez indywidualne certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w roku 2017. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w Polsce², w analizowanym roku obejmowało 730 904 gospodarstw. Wśród nich znalazły się gospodarstwa stosujące system produkcji ekologicznej. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji (SO).

Podstawowym celem analizy jest ocena podstawowych czynników kształtujących dochody gospodarstw rolnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2017 r. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy: zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. Ponadto od roku 2013 wyniki prezentowane dla gospodarstw ekologicznych dotyczą obiektów stosujących wyłącznie ekologiczne metody produkcji. Pozwala to na przedstawienie rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw w 100% ekologicznych oraz umożliwia odniesienie do wyników gospodarstw konwencjonalnych. Zgodnie bowiem z przepisami prawa Unii Europejskiej⁴ w gospodarstwach ekologicznych dopuszcza się współistnienie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej, ale wyniki rachunkowe takich gospodarstw zniekształcają prawdziwy obraz ekonomiczny produkcji ekologicznej.

¹ Nachtman G.; Juchniewicz M.: Wyniki Standardowe 2017 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2019.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

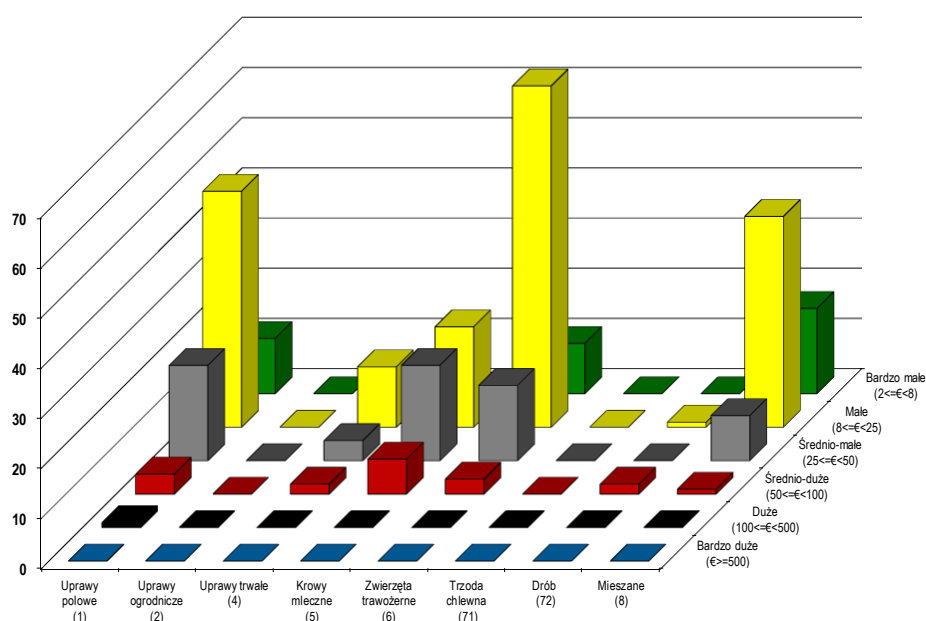
⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, z późn. zm.).

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN, dokonanej według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁵: wielkości ekonomicznej⁶ i typu rolniczego. Rozkład gospodarstw prezentuje Wykres 2.1-1.

W 2017 roku gospodarstwa ekologiczne (stosujące tylko ekologiczne metody produkcji) reprezentowane były przez sześć typów rolniczych: polowy, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszany oraz drób. W pierwszych pięciu typach wystąpiło od 22 (uprawy trwałe) do 96 (trawożerne) gospodarstw. Tylko 3 gospodarstwa reprezentowały typ rolniczy „Drób”. W 2017 roku nie było w próbie Polskiego FADN gospodarstw kwalifikujących się do typu uprawy ogrodnicze i trzoda chlewna. Pod względem wielkości ekonomicznej przeważały gospodarstwa małe, czyli od 8 do 25 tys. euro SO, których było 190. Tylko jedno gospodarstwo było w klasie „duże” (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN

⁵ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

⁶ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

2. Analiza Wyników Standardowych

Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłównia zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

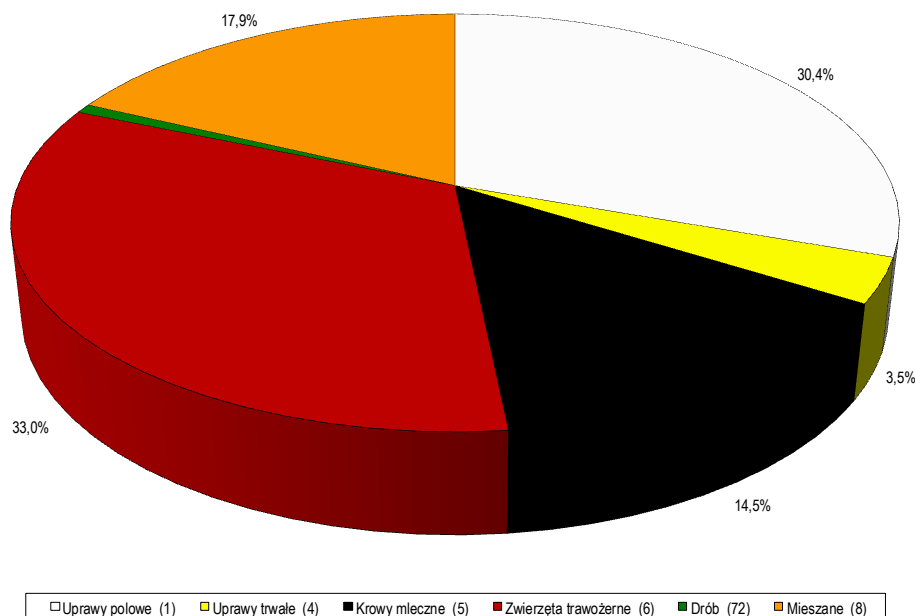
Przedstawione na wykresach kołowych dane strukturalne dotyczą certyfikowanych gospodarstw ekologicznych, prowadzących produkcję w 2017 roku wyłącznie ekologicznymi metodami. W części opisującej wspomniane parametry wynikowe nie opublikowano danych dla gospodarstw specjalizujących się w chowie drobiu oraz dla gospodarstw o klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO. Wynika to z obowiązujących zasad upowszechniania danych FADN, dla grup liczących co najmniej 15 gospodarstw.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

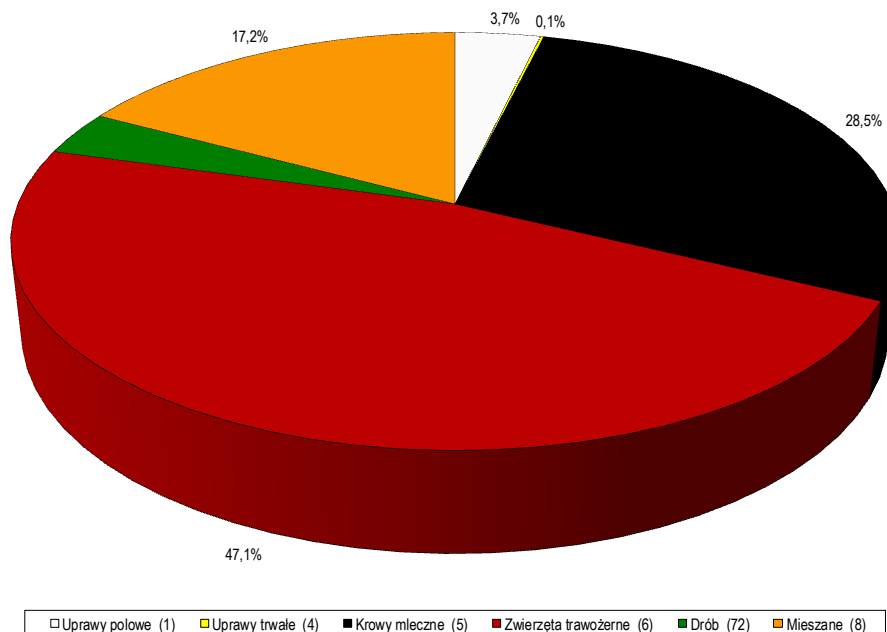
W próbie Polskiego FADN w 2017 roku w gospodarstwach ekologicznych sklasyfikowanych według typów rolniczych po około 30% ziemi należało do gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych i zwierzętach trawożernych. Prawie 18% użytków rolnych (UR) należało do gospodarstw stosujących mieszany system produkcji i prawie 15% do typu krowy mleczne. Mniejszy udział areалу UR w typie uprawy trwałe wynika w znacznej mierze z mniejszej liczby gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

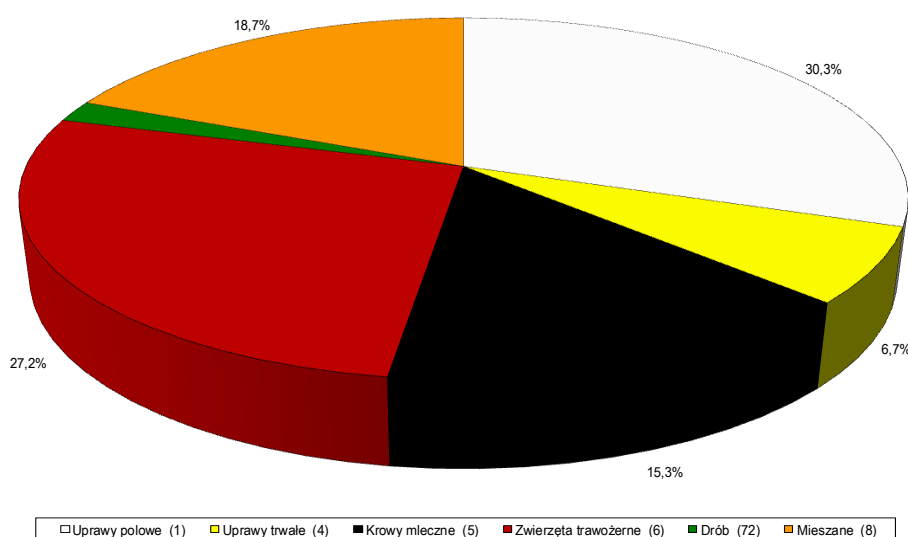
Zwierzęta chowane w gospodarstwach ekologicznych prowadzących rachunkowość w Polskim FADN to głównie bydło, przy czym w typie krowy mleczne występowały głównie właśnie te zwierzęta, a w pozostałych typach (polowe, mieszane i trawożerne) pozostałe bydło. W roku 2017 koncentracja tych zwierząt nastąpiła w typie zwierzęta trawożerne (47,1% pogłowia zwierząt wyrażonego w LU) i krowy mleczne (28,5%). W gospodarstwach mieszanych prowadzących jednocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą pogłowiu zwierząt stanowiło 17,2% ogółu zwierząt wyrażanych w jednostkach przeliczeniowych LU (patrz: Wykres 2.1-2).

Wykres 2.1-2 Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

Większość nakładów pracy wyrażonych w AWU angażowały gospodarstwa z uprawami polowymi (30,3%) oraz prowadzące chów zwierząt trawożernych (27,2%). Po kilkanaście procent jednostek przeliczeniowych AWU absorbowały gospodarstwa z produkcją mieszaną i krowami mlecznymi (patrz: Wykres 2.1-3). Około 7% stanowiły nakłady pracy w gospodarstwach z uprawami trwałymi; ten dość niski ich udział wynika głównie z dość małej liczby tych gospodarstw w populacji gospodarstw ekologicznych.

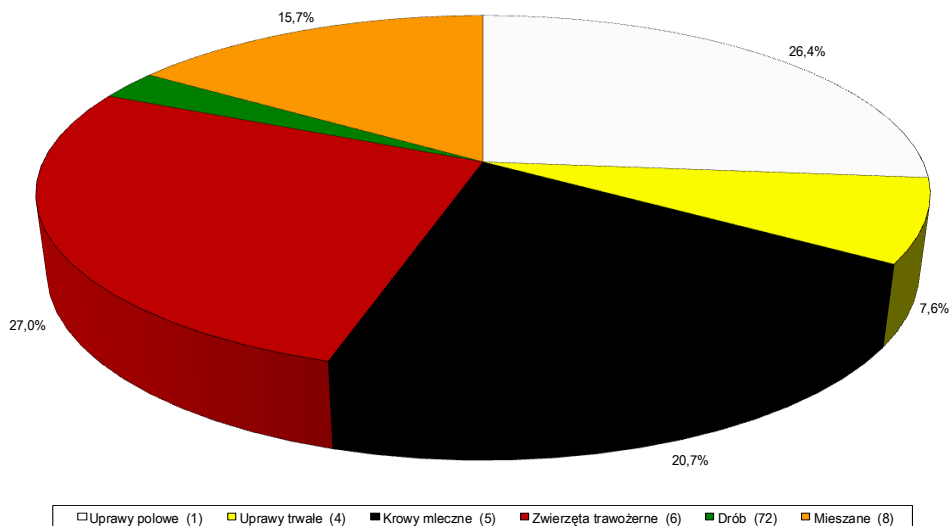
Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Gospodarstwa pięciu typów (uprawy polowe, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszane), których dane są prezentowane, wytworzyły 97,4% Standardowej

Produkcji (SO). Największy i zarazem porównywalny udział posiadały gospodarstwa typu zwierzęta trawożerne i uprawy polowe, a następna znacząca pozycja dotyczyła typu krowy mleczne i gospodarstwa z uprawami mieszanymi (patrz: Wykres 2.1-4).

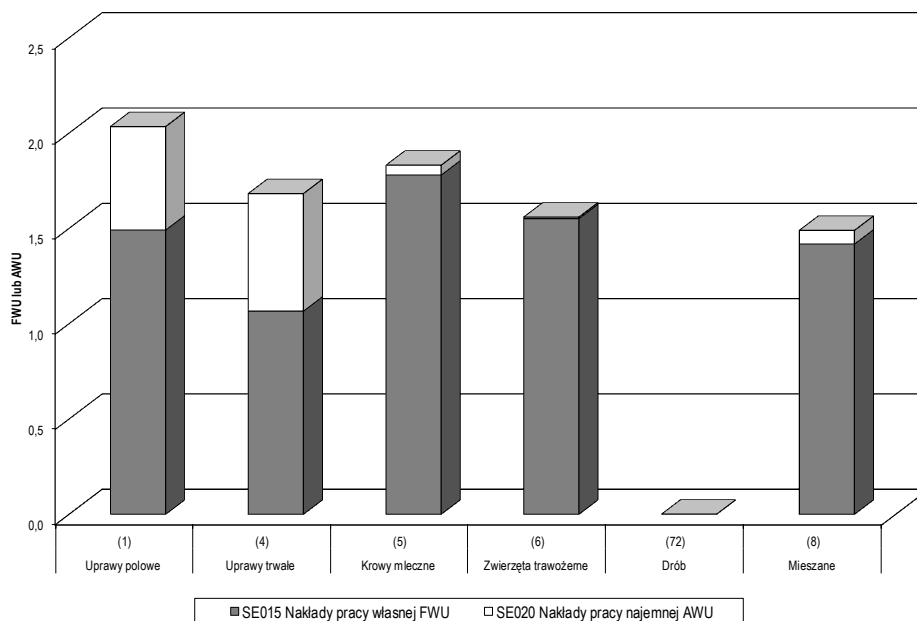
Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

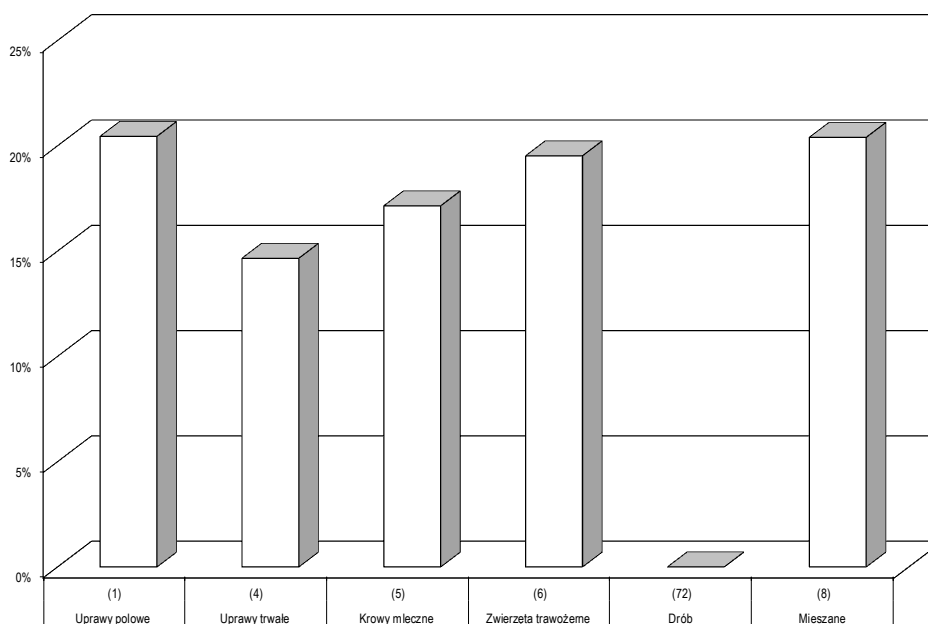
Nakłady pracy w poszczególnych typach rolniczych wahały się od około 1,5 do 2,0 jednostek przeliczeniowej pracy (AWU). Najwyższe średnie nakłady pracy poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych; niższe – na poziomie 1,7–1,8 AWU ukształtowały się w gospodarstwach z produkcją mleka krowiego oraz z uprawami trwałymi. Około 1,5 AWU wynosiły nakłady pracy w gospodarstwach z produkcją mieszaną oraz prowadzących chów zwierząt trawożernych. Z najmniejszą siłą roboczą korzystano głównie w gospodarstwach z uprawami polowymi i trwałymi, w których stanowiła odpowiednio 25 i 35% łącznych nakładów pracy (patrz: Wykres 2.1-5). W znikomym stopniu korzystano z pracy najmniejszej w pozostałych typach rolniczych.

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

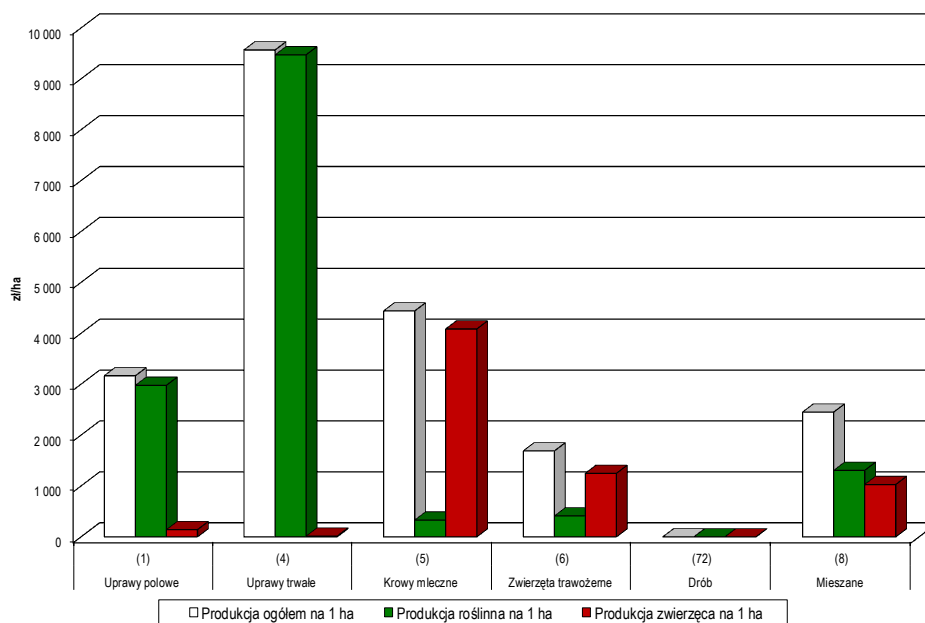
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważała ziemia własna. Grunty dodzierżawione stanowiły około 15 do 20% całkowitych użytków rolnych. Największy ich udział był w gospodarstwach z produkcją polową i mieszaną, a najmniejszy w gospodarstwach z uprawami trwałymi (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

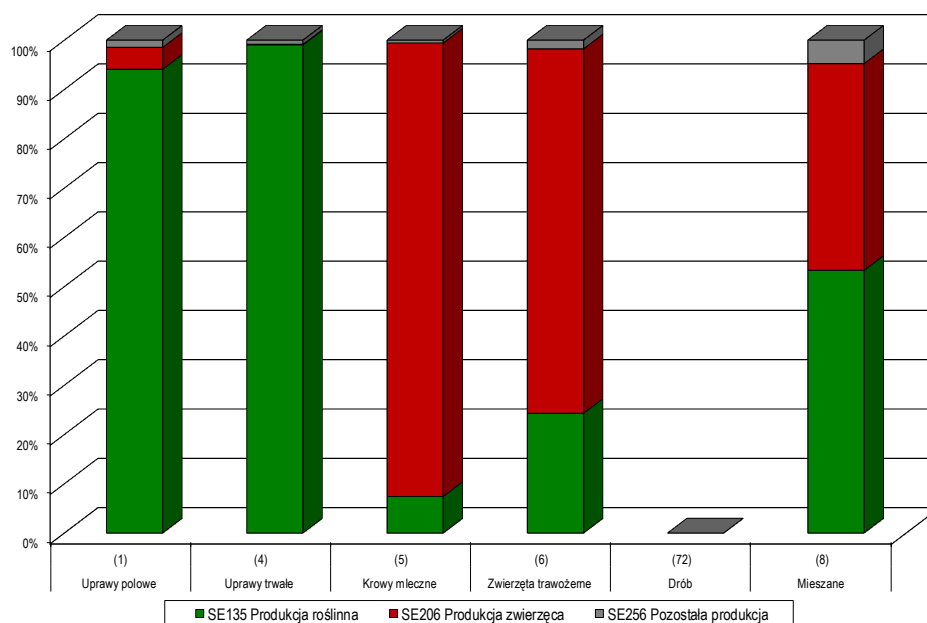
Najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych. Produkcję ogółem z wynikiem około 9 600 zł/ha UR tworzyła niemal wyłącznie produkcja roślinna. (patrz: Wykres 2.1-7). Była ona również głównym składnikiem produkcji ogółem w gospodarstwach z uprawami polowymi. Wartość obydwu tych parametrów była w granicach 3 000 zł/ha UR. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych dominowała produkcja zwierzęca – w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiła ona blisko 4 100 zł, a produkcja ogółem około 4 400 zł. Najstabiliej pod względem produktywności ziemi wypadały gospodarstwa prowadzące chów zwierząt trawożernych; wartość produkcji ogółem na 1 ha wynosiła około 1 700 zł, w tym zwierzęcej około 1 200 zł. W produkcji ogółem w gospodarstwach typu mieszanego, wynoszącej około 2 400 zł, przewagę w kwocie około 300 zł /ha UR miała produkcja roślinna nad produkcją zwierzęcą.

Wykres 2.1-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

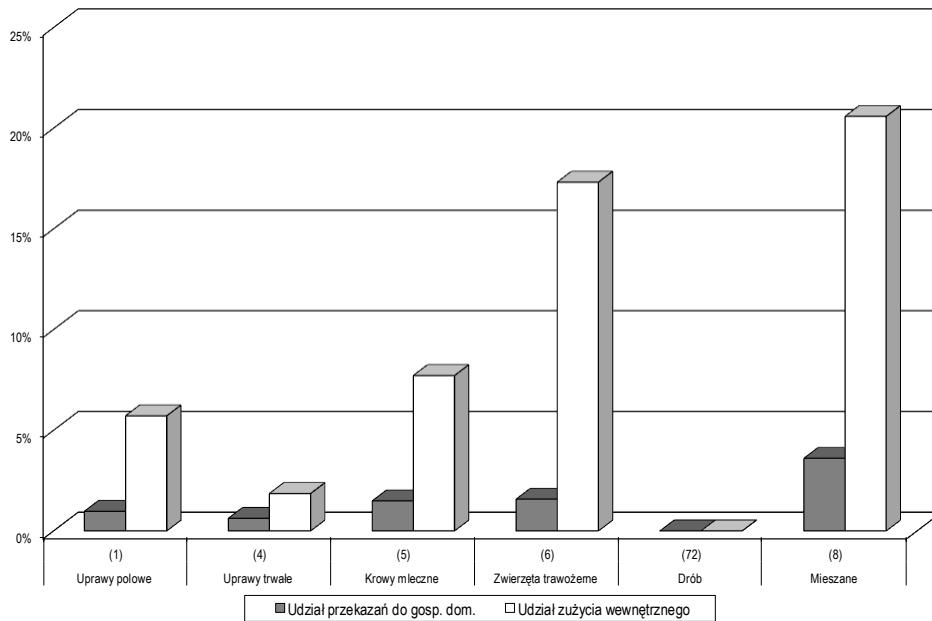
W ujęciu procentowym produkcja roślinna w działalności gospodarstw z uprawami trwałymi stanowiła niemal 100%, a w polowych 94% wartości produkcji ogółem. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt struktura produkcji ogółem zdominowana była przez produkcję zwierzęcą; w typie krowy mleczne stanowiła 92%, a w typie zwierzęta trawożerne 74%. Niewielkie było znaczenie produkcji pozostałej⁷ w produkcji ogółem we wszystkich grupach gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-8).

⁷ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

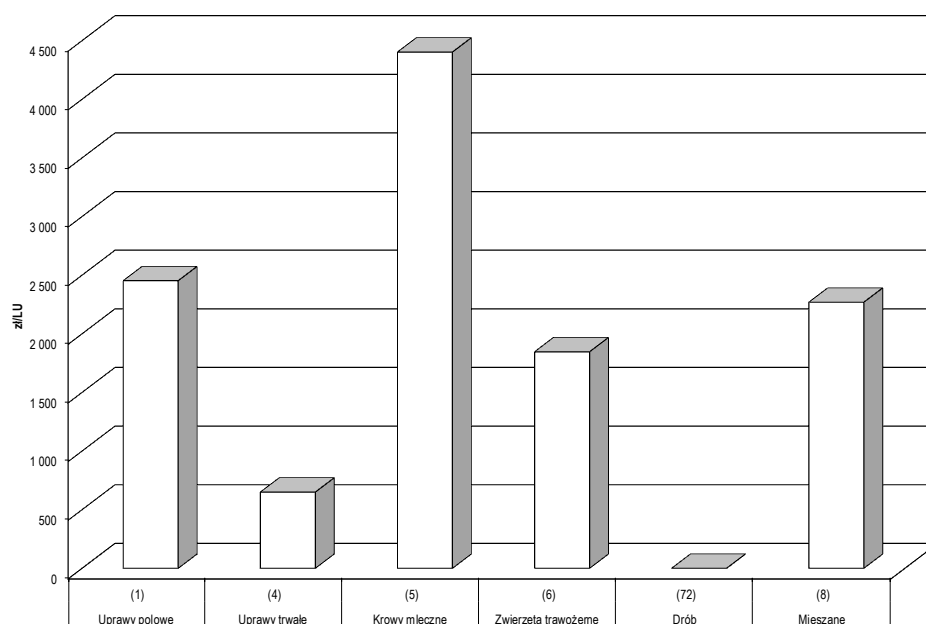
Część wytworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych w gospodarstwie rolnym bywa przekazywana do działalności operacyjnej oraz na potrzeby rodziny. Ekologiczne metody produkcji wymagają zastosowania ekologicznego materiału do produkcji, który pochodzi głównie z własnego gospodarstwa, zwłaszcza nasiona i pasze dla zwierząt. Najwięcej – około 20% wartości produkcji ogółem przeznaczono na zużycie wewnętrzne w gospodarstwach z produkcją mieszaną. Na potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt systemem wypasowym zużyto ponad 15% produkcji i około 7% w typie krowy mleczne. Specyfika gospodarstw z uprawami trwałymi wymaga na ogół pozyskania materiałów do produkcji z zewnątrz gospodarstwa, toteż wielkość zużycia wewnętrznego jest tu niewielka. Przekazywanie produktów z własnego gospodarstwa na potrzeby rodziny stanowiło średnio około 1-3% w poszczególnych typach rolniczych (patrz: Wykres 2.1-9).

Wykres 2.1-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU była zróżnicowana wśród pięciu opisywanych typów rolniczych. Najwyższą uzyskano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych – około 4 400 zł. Najmniej, niespełna 1 900 zł uzyskano z chowu zwierząt systemem wypasowym. Wynika to z wysokiej ekstensywności produkcji w tych gospodarstwach (patrz: Wykres 2.1-10). Produkcja zwierzęca przekroczyła wartość 2 000 zł na LU w gospodarstwach polowych i mieszanych.

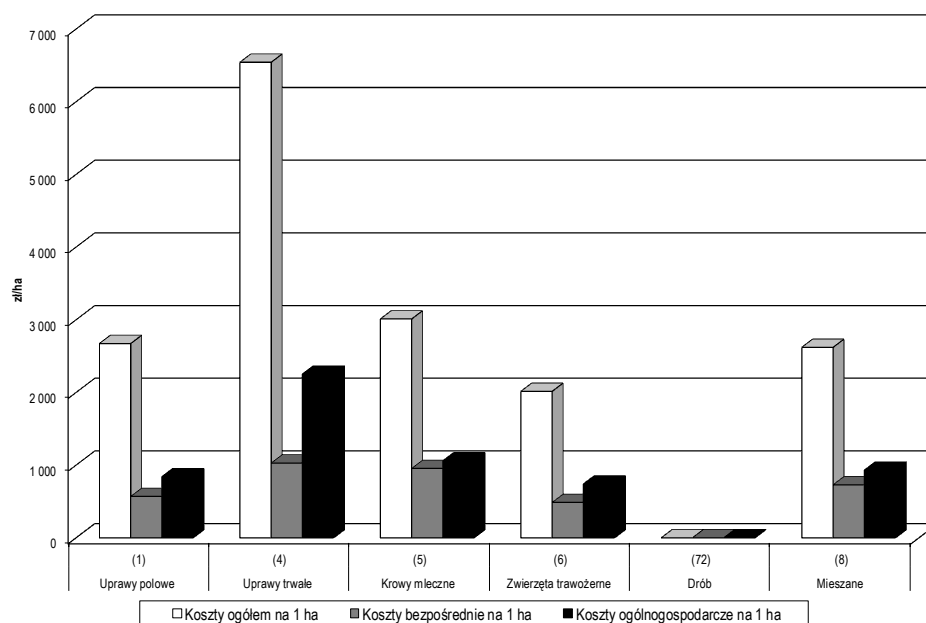
Wykres 2.1-10 **Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych**

Najwyższym poziomem kosztów ogółem (ponad 6 500 zł) poniesionych na 1 ha UR wyróżniły się gospodarstwa z uprawami trwałymi. Dość porównywalne (około 2 600 zł/ha) były koszty ogółem w gospodarstwach z uprawami polowymi i z produkcją mieszaną (patrz: Wykres 2.1-11). Z kolei koszty produkcji ogółem gospodarstw mlecznych były około 1 000 zł wyższe niż gospodarstw z bydłem opasowym. W typie krowy mleczne na 1 ha UR wyniosły około 3 000 zł.

○ poziomie produkcji decydują głównie koszty bezpośrednie, które jak wskazuje Wykres 2.1-11 w gospodarstwach Polskiego FADN kształtowały się bardzo nisko. Tylko w typie uprawy trwałe i mleczne osiągnęły wartość około 1 000 zł, a w pozostałych typach rolniczych były znacznie niższe. Na wyższym poziomie niż koszty bezpośrednie we wszystkich typach rolniczych ukształtowały się koszty ogólnogospodarcze. Uwagę przykuwa typ uprawy trwałe, w którym były one 2-krotnie wyższe niż koszty bezpośrednie i wyniosły 2 254 zł/ha UR.

Wykres 2.1-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

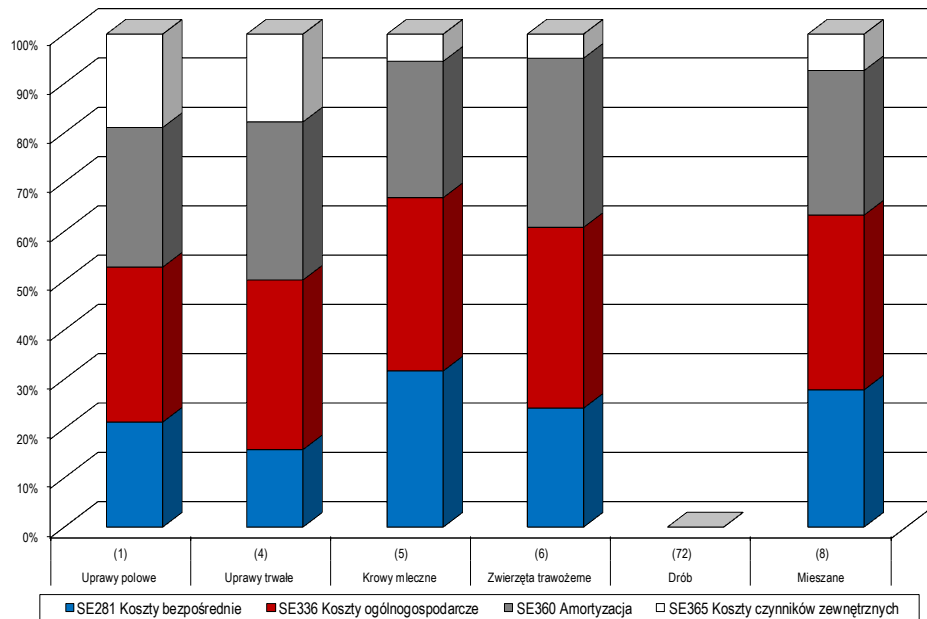

Niski poziom kosztów bezpośrednich implikuje również ich niski udział w strukturze kosztów ogółem. Najwięcej tj. prawie 32% koszty bezpośrednie stanowiły w strukturze kosztów ogółem gospodarstw mlecznych. W pozostałych typach rolniczych ich udział wynosił 16 do 28%. Najniższy odsetek tych kosztów (16%) dotyczył upraw trwałych. Mniejsza była rozbieżność w udziale kosztów ogólnogospodarczych pomiędzy poszczególnymi typami rolniczymi – wahały się one od około 31 do 37%. Tylko kilkuprocentowa różnica dotyczyła udziału amortyzacji w strukturze kosztów ogółem, a zawierała się ona w przedziale od około 28 do 34%.

Ze względu na specjalizację gospodarstwa poszczególnych typów rolniczych w różnym stopniu posiłkują się obcymi czynnikami produkcji. Wśród analizowanych obiektów koszty zaangażowania obcych czynników wytwórczych ponosili przede wszystkim rolnicy

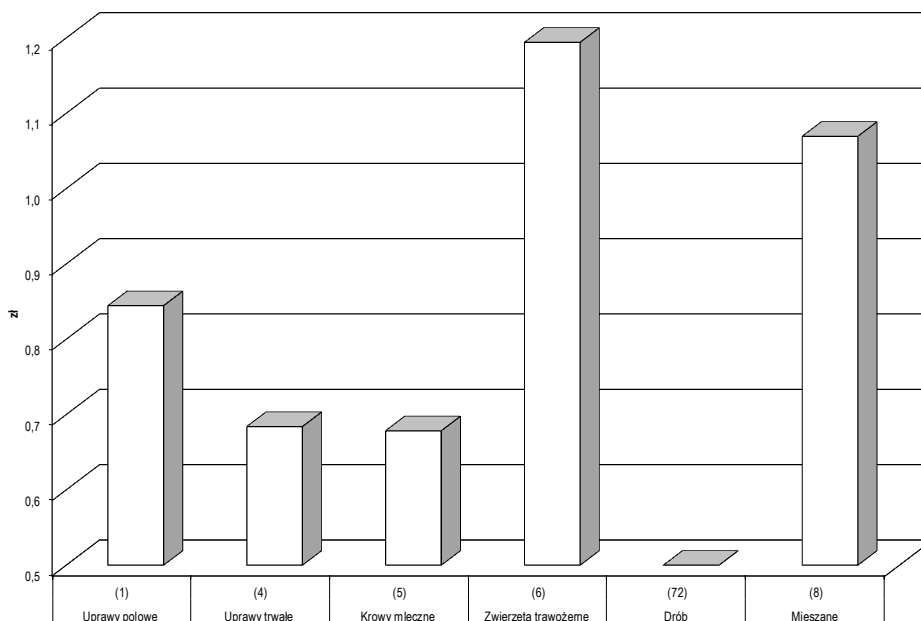
specjalizujący się w uprawach polowych i trwałych. Ich udział wynosił 18-19% wartości kosztów ogółem (patrz: Wykres 2.1-12).

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

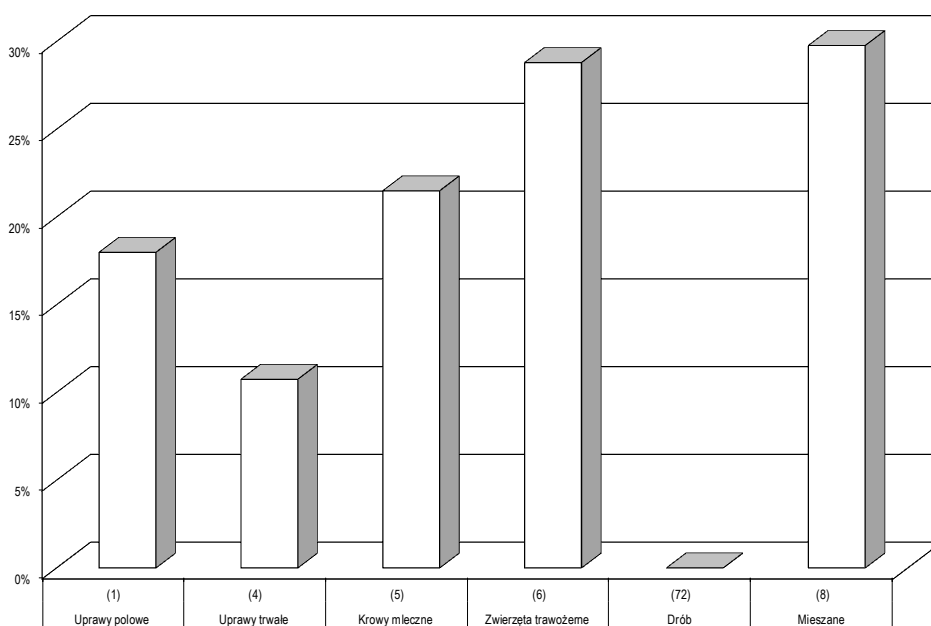
Efektywność produkcji (bez dopłat) charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem. W roku 2017 wartość produkcji przewyższającą poniesione koszty ogółem uzyskano tylko w trzech typach rolniczych. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 0,84 zł w uprawach polowych i po 0,68 zł w uprawach trwałych i w typie krowy mleczne. Straty z tytułu produkcji poniesiono w gospodarstwach z uprawami mieszanymi i chowem zwierząt trawozernych (patrz: Wykres 2.1-13). W przypadku tych ostatnich strata na każdej złotówce produkcji wynosiła około 20 groszy.

Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

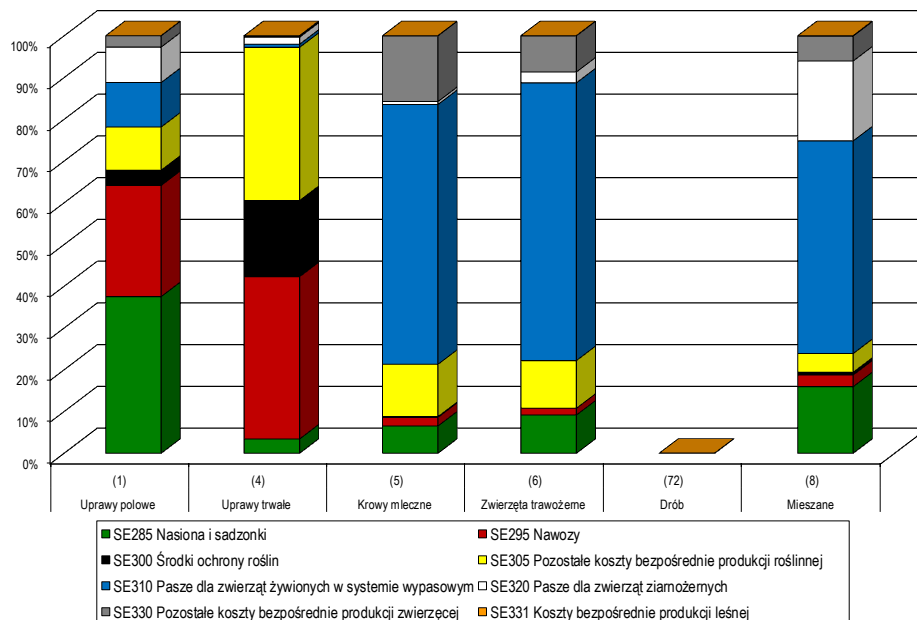
Udział kosztów bezpośrednich w wartości produkcji gospodarstw ekologicznych wahał się od około 10 do 28%; w gospodarstwach z uprawami trwałymi stanowił najmniej. Na drugim krańcu pod względem udziału kosztów bezpośrednich w wartości produkcji były gospodarstwa o specjalizacji zwierzęta trawożerne oraz mieszane (patrz: Wykres 2.1-14).

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

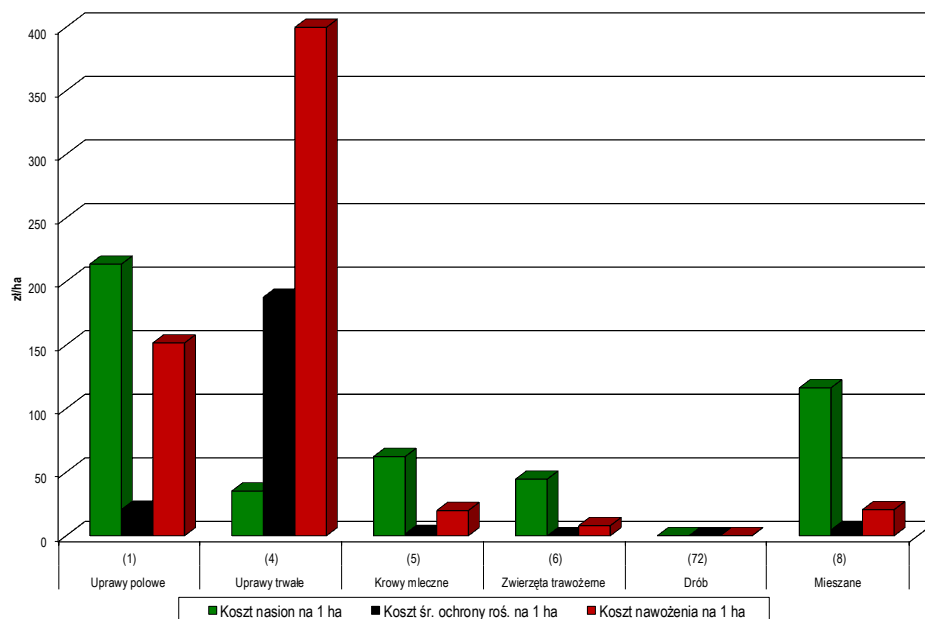
Jak wskazuje Wykres 2.1-15 struktura kosztów bezpośrednich była zróżnicowana w poszczególnych typach rolniczych w zależności od kierunku produkcji. W przypadku upraw polowych najczęściej stanowiły koszty materiału siewnego (38%). Z kolei w uprawach trwałych dominowały koszty nawożenia (39%) i zbliżony był udział pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej.(37%). Jedynie w tym typie rolniczym znaczący był udział środków ochrony roślin (18%); ponadto niewielki ich odsetek odnotowano w uprawach polowych i mieszanych. W gospodarstwach o specjalizacji zwierzęcej i mieszanych większość kosztów bezpośrednich stanowiły koszty pasz dla bydła opasowego i mlecznego (od 63 do 70%). Udział nasion kształtował się w przedziale od kilku do kilkunastu procent, podobnie jak pozostałych kosztów produkcji zwierzęcej. Natomiast zastosowane nawozy kosztowały stosunkowo niedużo, toteż ich udział w strukturze kosztów bezpośrednich był nieznaczący.

Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

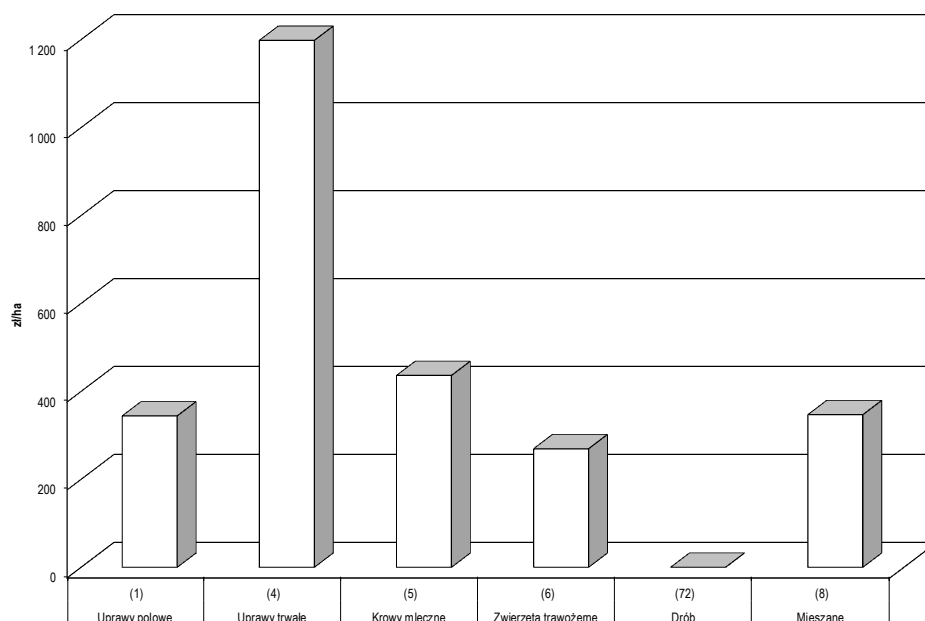
○ wydajności produkcji, zwłaszcza roślinnej, decydują w dużym stopniu nakłady zastosowanych plonotwórczych środków produkcji. Dla gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN charakterystyczny jest niski poziom zużycia nawozów i środków ochrony roślin. Przekłada się to na niskie obciążenie kosztami tych środków w przeliczeniu na hektar użytków rolnych. Najwyższy koszt nawożenia i ochrony roślin łącznie to niespełna 600 zł na 1 ha UR w typie uprawy trwałe i 172 zł w uprawach polowych. W pozostałych trzech typach rolniczych produkcja odbywała się w sposób bardzo ekstensywny – koszty nawozów i środków ochrony roślin to zaledwie około 8 do 20 zł na hektar (patrz: Wykres 2.1-16).

Wykres 2.1-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

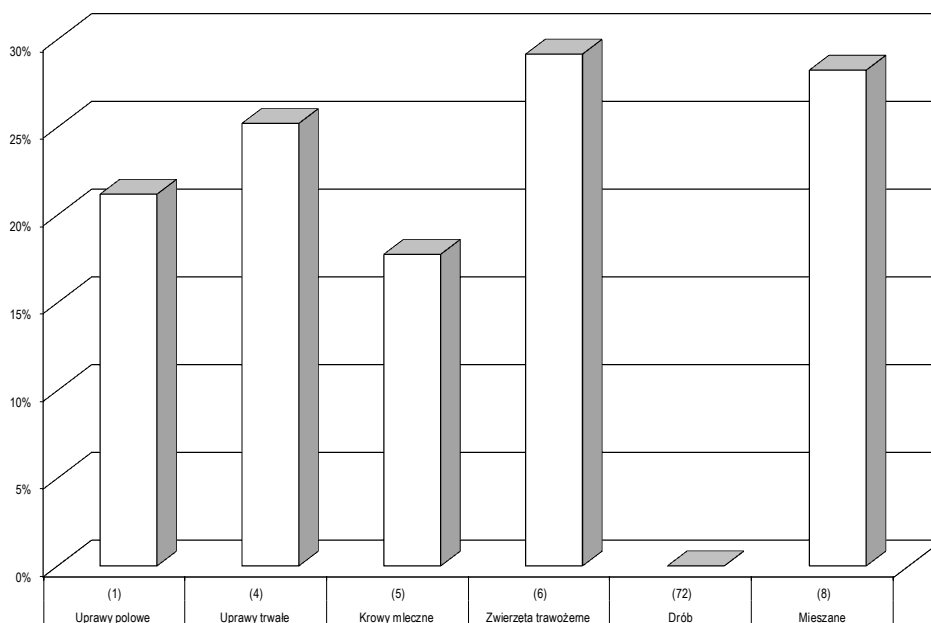
Wykres 2.1-17 ilustruje koszt energii poniesiony na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Pojęcie energii obejmuje w tym wypadku energię elektryczną i paliwa. Najwyższe koszty tego rodzaju poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych (blisko 1 200 zł/ha). W przypadku pozostałych typów koszty energii wynosiły od około 270 do około 450 zł/ha (patrz: Wykres 2.1-17).

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

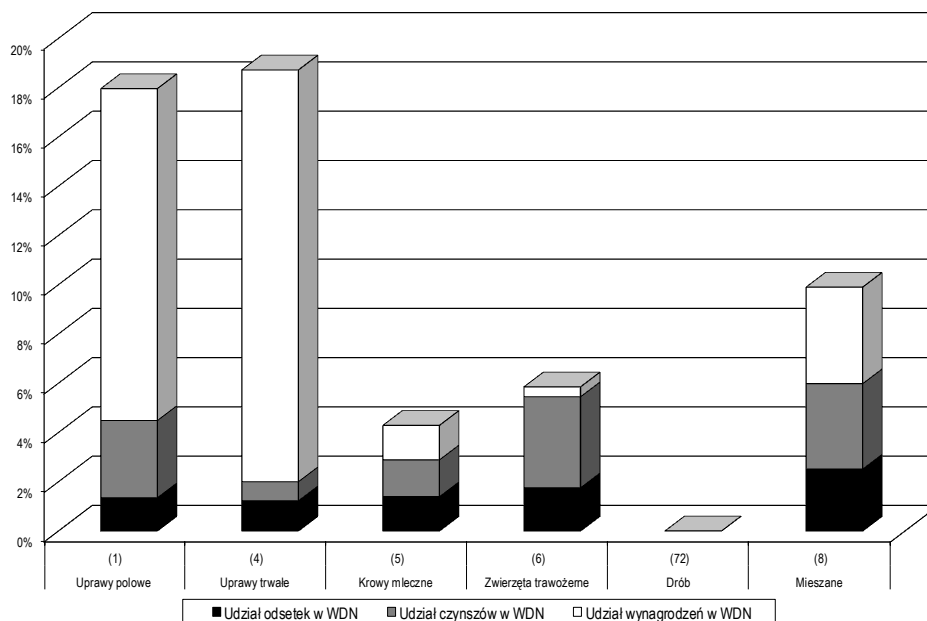
W 2017 roku udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wahał się od około 18 do 30%. Najwyższy udział dotyczył dwóch typów rolniczych, tj. zwierzęta trawożerne i mieszany. Najmniej wartość amortyzacji ważyła w wartości dodanej brutto w gospodarstwach mlecznych (patrz: Wykres 2.1-18).

Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

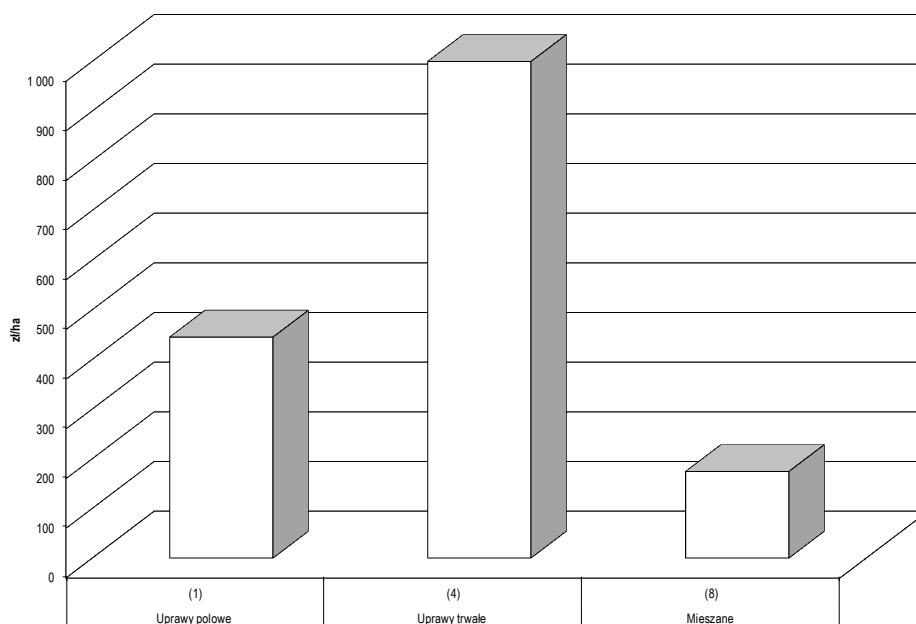
Wartość dodana netto (WDN) stanowi opłatę za wykorzystane do działalności wszystkie czynniki produkcji, własne i obce. Im mniejsze obciążenie obcymi czynnikami wytwórczymi tym wartość dodana jest bliższa wartości dochodu z rodzinnego gospodarstw rolnego. Wśród badanych gospodarstw ekologicznych w 2017 roku obce środki produkcji wykorzystano w największym stopniu w typach uprawy trwałe i polowe (patrz: Wykres 2.1-12). W konsekwencji w tych gospodarstwach udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wynosił około 18-19%. W pozostałych typach rolniczych udział tego kosztu znajdował się w przedziale od 4 do 10% (patrz: Wykres 2.1-19). Najbardziej obciążającym składnikiem kosztów czynników zewnętrznych w gospodarstwach z uprawami trwałymi i polowymi były koszty pracy najemnej. Z kolei w gospodarstwach ze specjalizacją zwierzęcą, ale też mieszanych ważący był udział czynszów dzierżawnych za ziemię.

Wykres 2.1-19 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

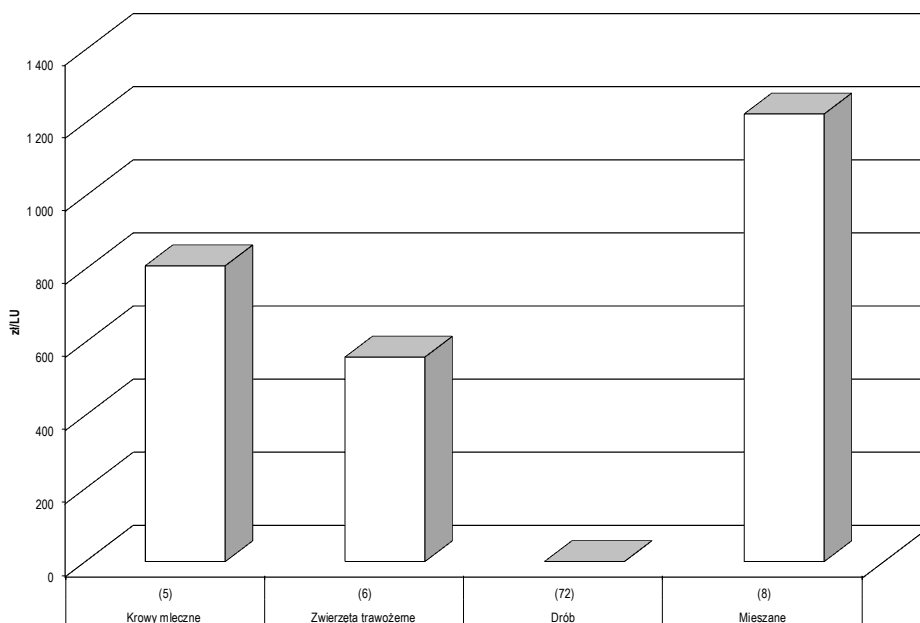
Zróżnicowanie struktury produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na uprawy roślinne miało odzwierciedlenie w wartości kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-20). Najwyższe koszty bezpośrednie poniesiono w gospodarstwach z uprawami trwałymi (1 000zł); w gospodarstwach polowych wynosiły one średnio 445 zł/ha i tylko 174 zł w gospodarstwach mieszanych.

Wykres 2.1-20 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych**

Jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej podobnie jak w przypadku produkcji roślinnej były dość niskie. W typie krowy mleczne ukształtowały się na poziomie 809 zł/LU i tylko 559 zł w typie zwierzęta trawożerne. Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach to głównie koszty pasz, w tym wypasu pastwiskowego. Przytoczone dane wskazują na dużą ekstensywność produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach ekologicznych. Wyższy niż w w/w typach rolniczych koszt chowu zwierząt w gospodarstwach z działalnością mieszaną (1 224 zł/LU), wynika ze znacznego udziału zwierząt ziarnożernych, karmionych droższymi paszami (patrz: Wykres 2.1-21). Z kilkuletnich doświadczeń Polskiego FADN wynika też, że w przypadku wielu badanych gospodarstw ekologicznych zwierzęta trawożerne wypasane są na gorszej jakości pastwiskach niż w gospodarstwach konwencjonalnych.

Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

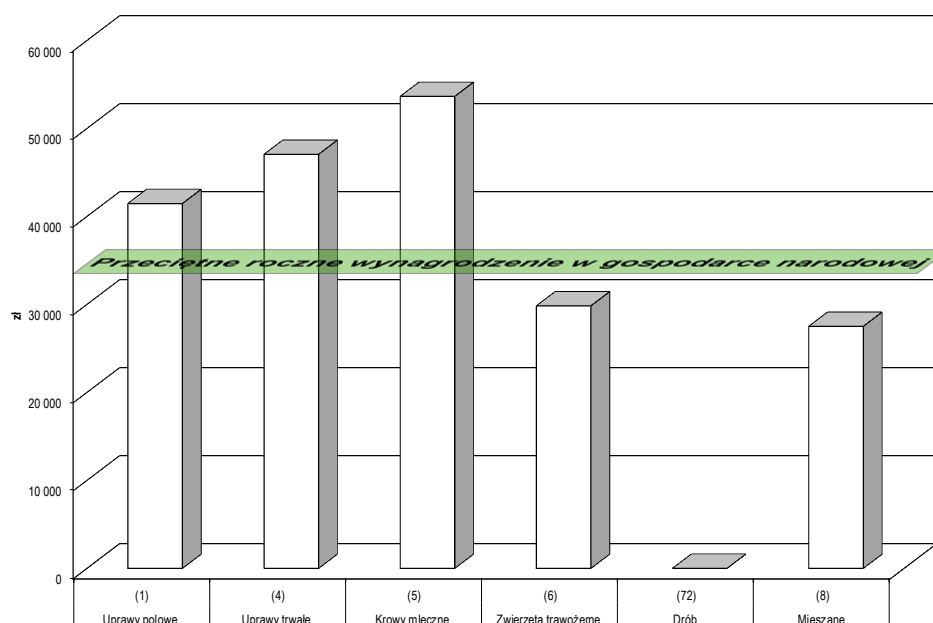

Wykres 2.1-22 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem według typów rolniczych. W 2017 roku w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, trwałych i krowach mlecznych średnia wartość tego wskaźnika była wyższa niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej⁸ i miała charakter wzrostowy od 41 635 zł/AWU (gospodarstwa polowe) do 53 637 zł (krowy mleczne). W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była poniżej progu dochodowego w gospodarce narodowej. Wynosiła odpowiednio około 30 tys. zł i 27 tys. zł.

⁸ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

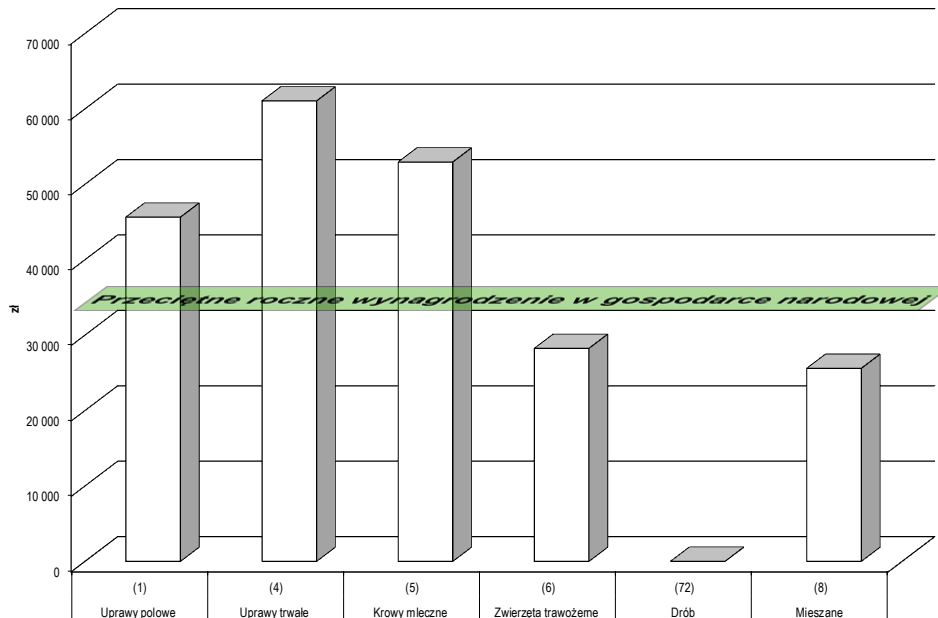
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 34 743 zł w 2017 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

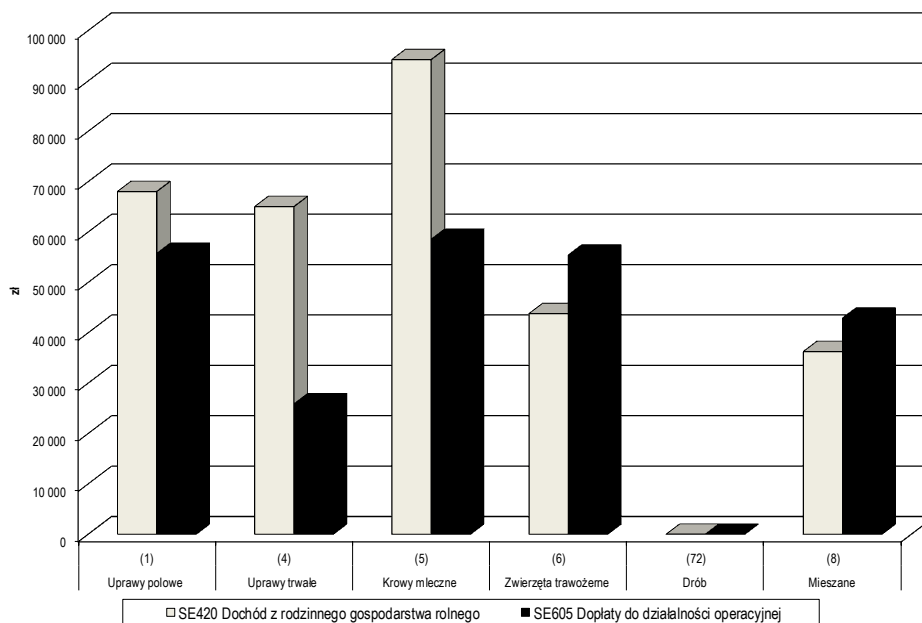
Wykres 2.1-23 prezentuje dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolnika (FWU). Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Podobnie jak w przypadku wartości dodanej netto dochód gospodarstw z uprawami polowymi, trwałymi i krowami mlecznymi był znacznie wyższy od średniego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. W gospodarstwach z uprawami trwałymi wynosił najwięcej – 61 tys. zł, w typie krowy mleczne prawie 53 tys. zł/FWU i prawie 46 tys. zł w przypadku upraw polowych. W pozostałych typach rolniczych DzRGR na FWU był poniżej kwoty średniego wynagrodzenia netto w kraju.

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

○ wielkości dochodu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN w znacznej mierze decyduje dopływ środków finansowych z tytułu dopłat. Trzeba podkreślić, że prezentowane w Polskim FADN gospodarstwa ekologiczne są rozlokowane na obszarze całego kraju. Z danych z lat poprzednich wiadomo, że te obiekty dysponowały na ogół słabszymi jakościowo użytkami rolnymi niż porównywane do nich gospodarstwa konwencjonalne. To ogranicza poziom i jakość produkcji rolniczej, a dodatkowo nie sprzyjają temu niskie nakłady środków plonotwórczych. W rezultacie bardzo znaczący jest udział dopłat w tworzeniu dochodu tych gospodarstw. Najbardziej uzależnione od dopływu dopłat w roku 2017 były gospodarstwa cechujące się mieszanym systemem produkcji i typ zwierzęta trawożerne. Średnio na gospodarstwo poziom dopłat przewyższył tu poziom DzRGR, a zatem były to podmioty, w których poniesiono straty z produkcji. Część dopłat przeznaczono na pokrycie kosztów produkcji (patrz: Wykres 2.1-24). W pozostałych trzech typach rolniczych dopłaty stanowiły w DzRGR od 40% do 82%.

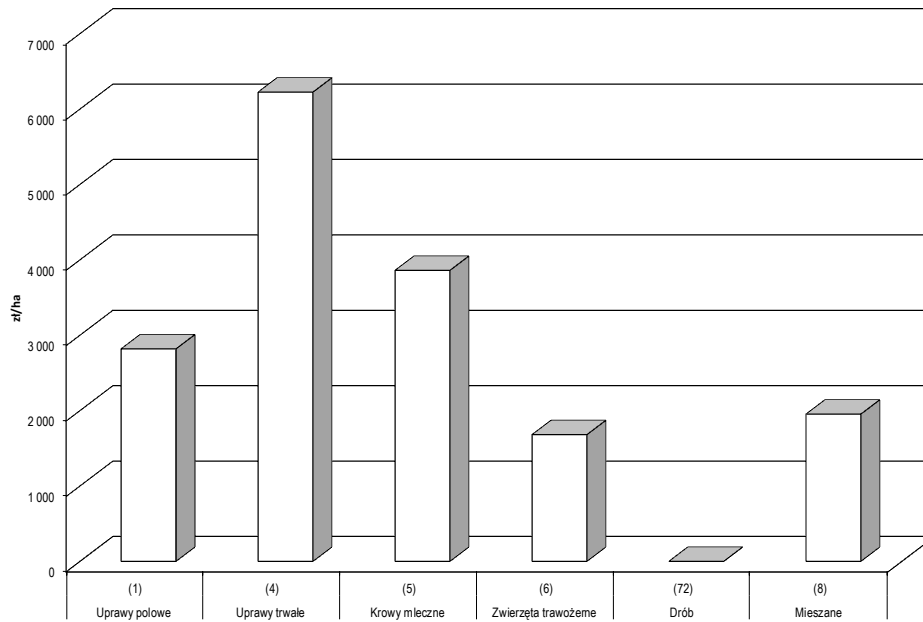
Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

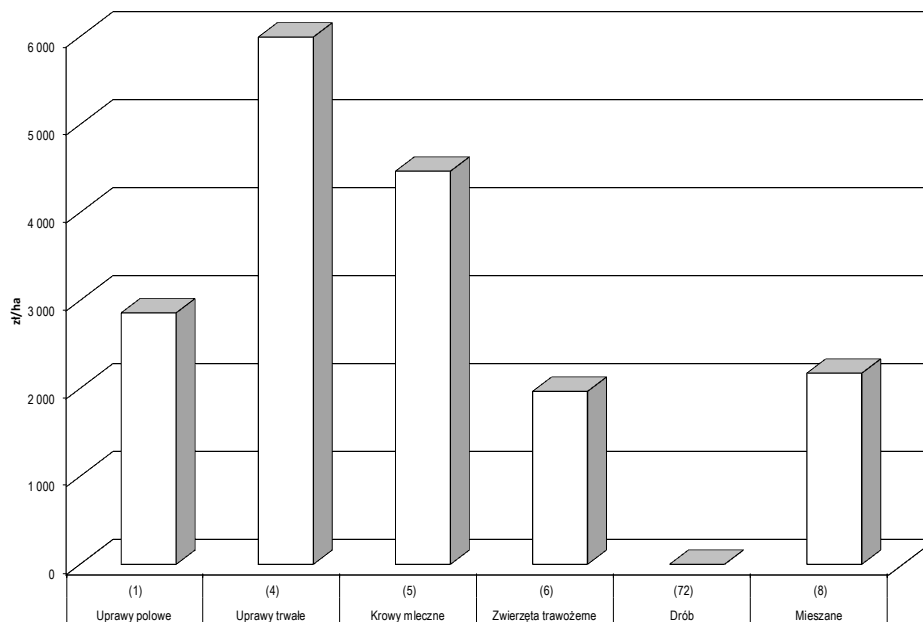
Wartość dodana netto (WDN) na 1 ha UR była zróżnicowana między typami rolniczymi; podobnie jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR). WDN jest liczona na 1 ha powierzchni użytków rolnych ogółem, a DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych. Im wyższy udział ziemi dodzierżawionej tym większe różnice między tymi dwoma wskaźnikami, ponieważ przychody z tytułu użytkowania obcej ziemi znacznie przewyższają koszty dzierżawy. Wynik tych wskaźników zależy jednak przede wszystkim od poziomu nadwyżki ekonomicznej uzyskanej w gospodarstwie.

W roku 2017 WDN na jednostkę powierzchni użytków rolnych własnych była wyższa od DzRGR w gospodarstwach z uprawami trwałymi i zwierzętami trawożernymi. W gospodarstwach polowych różnica między WDN a DzRGR nie była istotna, a w gospodarstwach mlecznych i mieszanych wyższy był DzRGR (o około 600 i 200 zł) - (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26). Najwyższa WDN w uprawach trwałych wynosiła około 6 200 zł/ha UR, a DzRGR około 6 000 zł/ha. Najniższa z kolei WDN była w gospodarstwach mieszanych o wartości około 1.900 zł/ha UR, a najniższy DzRGR uzyskiwały gospodarstwa prowadzące chów zwierząt trawożernych.

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

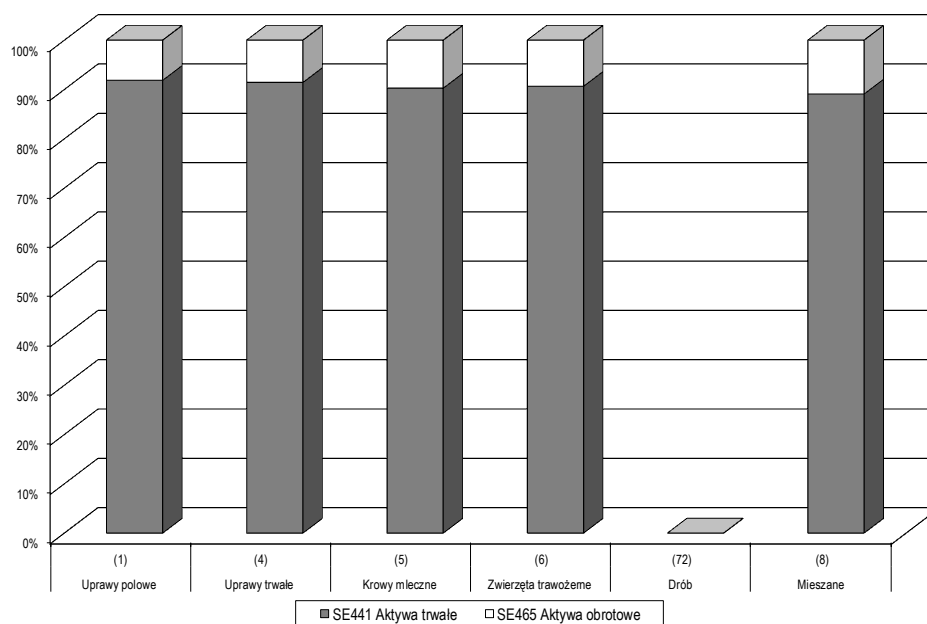
Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

W strukturze aktywów wszystkich typów rolniczych dominowały aktywa trwałe. W gospodarstwach z uprawami trwałymi ich udział stanowił 95,0%, a w pozostałych typach rolniczych oscylował wokół 91%. Zatem poniżej 10% wynosił udział środków obrotowych w strukturze aktywów.

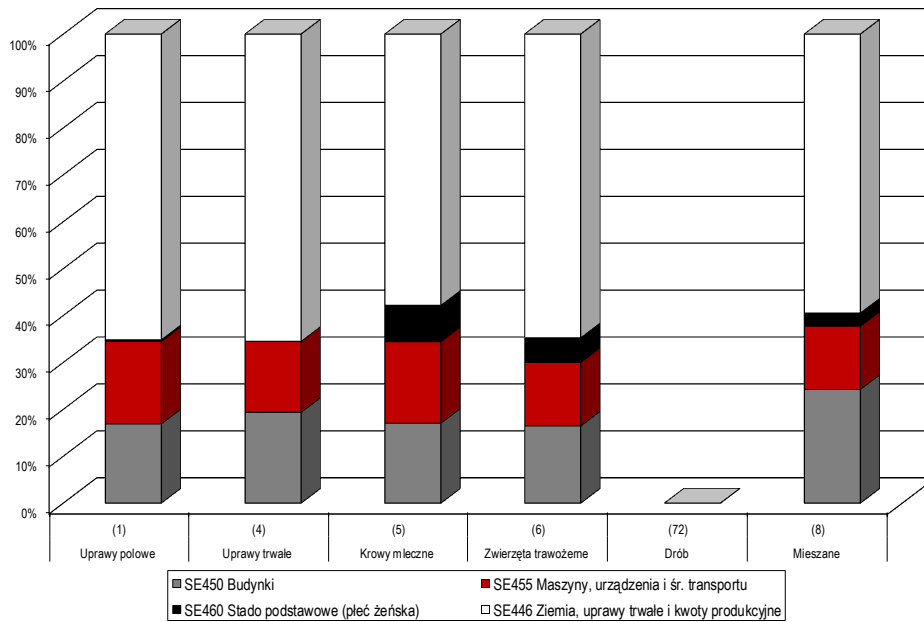
Wysoki udział środków trwałych wynika ze specyfiki urzędzenia gospodarstw rolnych. Aktywa trwałe obejmują oprócz budynków, maszyn, środków transportu także ziemię i nasadzenia trwałe. Od 2009 roku ziemia w Polskim FADN wyceniana jest na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię. Na skutek tego wartość ziemi wykazywanej w bilansie jest znacznie wyższa, niż w latach wcześniejszych i wpływa na stan wartość aktywów trwałych, a zarazem na relacje w strukturze aktywów (patrz: Wykres 2.1-27).

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów według typów rolniczych

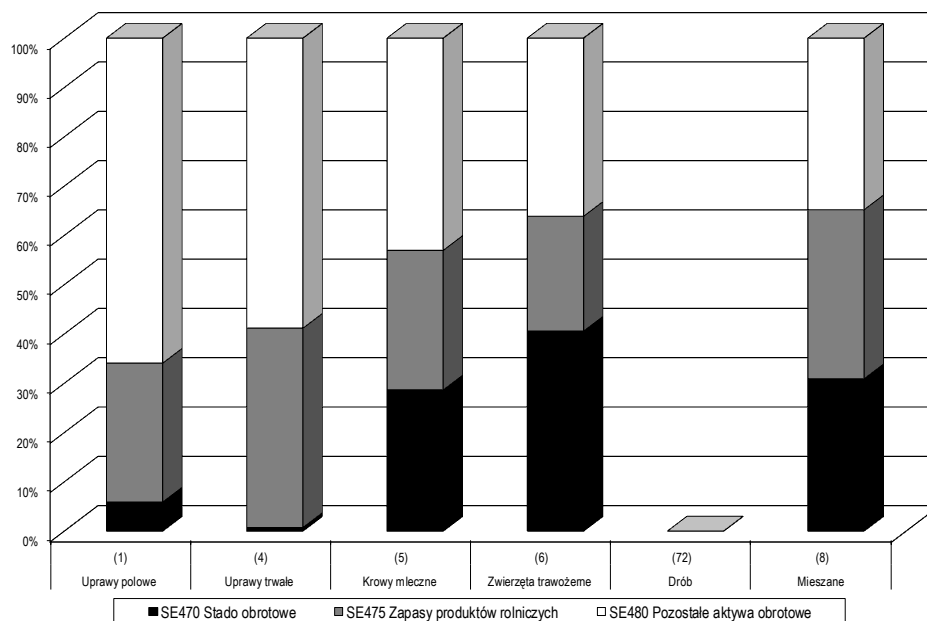
W związku z tym ziemia z nasadzonymi uprawami trwałymi i kwotami produkcyjnymi miała największy udział w strukturze aktywów trwałych we wszystkich typach rolniczych. W przypadku gospodarstw z uprawami polowymi, trwałymi i zwierzętami trawożernymi jej udział wynosił 65-66%, a w pozostałych dwóch 58-59% wartości aktywów trwałych. Dość zbliżony był udział wartości budynków oraz maszyn i urządzeń w gospodarstwach z uprawami polowymi i krowami mlecznymi. W pozostałych trzech typach rolniczych przewagę w strukturze aktywów trwałych miały budynki. W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej istotny był udział zwierząt stada podstawowego (patrz: Wykres 2.1-28). Najwyższy reprezentowały gospodarstwa mleczne – prawie 8%.

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych

Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych ma wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Uwagę zwraca udział pozostałych środków obrotowych w gospodarstwach polowych i nastawionych na uprawy trwałe, w których stanowiły odpowiednio 66 i 59%. Ta kategoria środków obejmuje m.in. należności krótkoterminowe, gotówkę w kasie i na rachunku bankowym. Z Wykresu 2.1-29 wynika, że w 2017 roku na stanie końcowym pozostały też znaczne zapasy produktów rolniczych, zwłaszcza w uprawach trwałych (40%) i gospodarstwach mieszanych (34%). W pozostałych typach zapasy te stanowiły 23-28% wartości środków obrotowych. W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej zaznaczył się udział stada obrotowego. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt systemem wypasowym wynosił 36%, w mlecznych 29% i w mieszanych 31% wartości aktywów obrotowych.

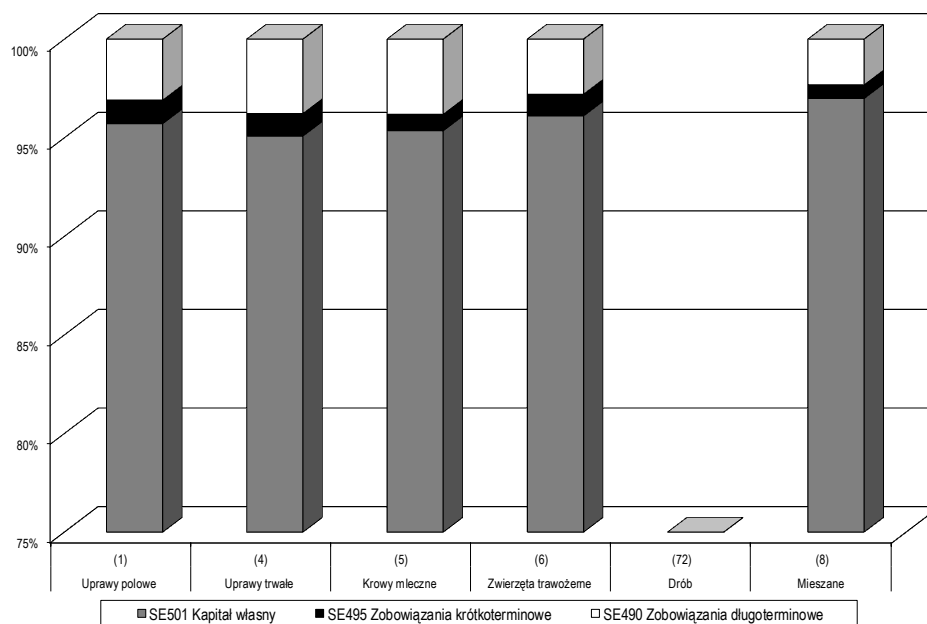
Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych

Gospodarstwa ekologiczne funkcjonowały głównie w oparciu o kapitał własny, który stanowił od około 95 do 97% wartości pasywów ogółem (patrz: Wykres 2.1-30). Niski stan zobowiązań może wynikać ze słabości ekonomicznej tych gospodarstw, obawy przed ryzykiem inwestowania, brakiem poczucia stabilności. Należy zwrócić uwagę, że większość badanych gospodarstw to jednostki słabe pod względem ekonomicznym, co może ograniczać ich zdolności do zaciągania kredytów.

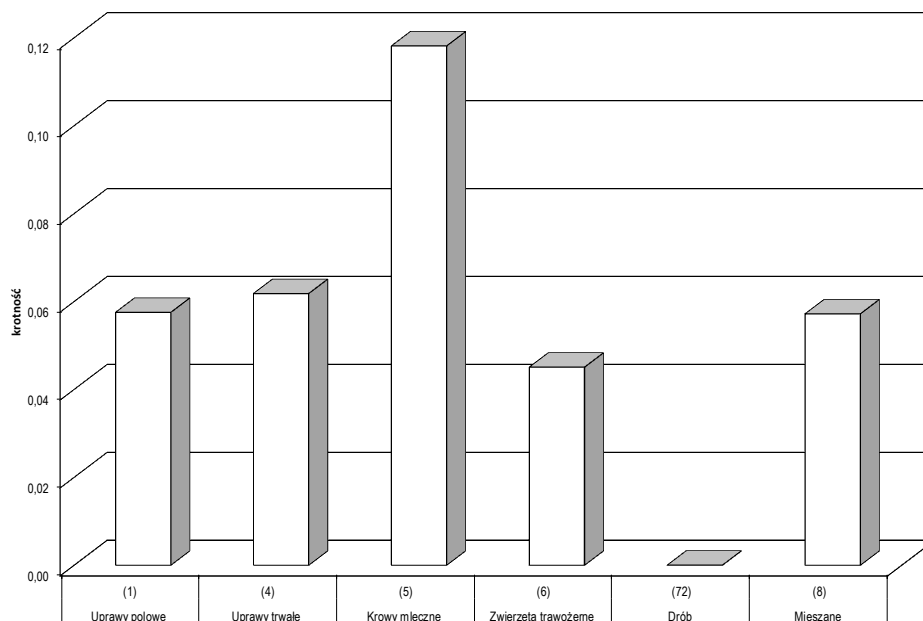
W zobowiązaniach ciążących na badanych gospodarstwach większości typów rolniczych dominowało zadłużenie długoterminowe.

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁹ informują o nadwyżce finansowej, która po opłaceniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Poza przeznaczeniem na cele prywatne służy gromadzeniu środków pieniężnych niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych gospodarstwa rolnego. Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje tempo zwrotu ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu środków w roku 2017 w badanej populacji gospodarstw ekologicznych charakteryzowały się krowy mleczne, a najniższym zwierzęta trawożerne (patrz: Wykres 2.1-31).

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

⁹ Przepływ pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

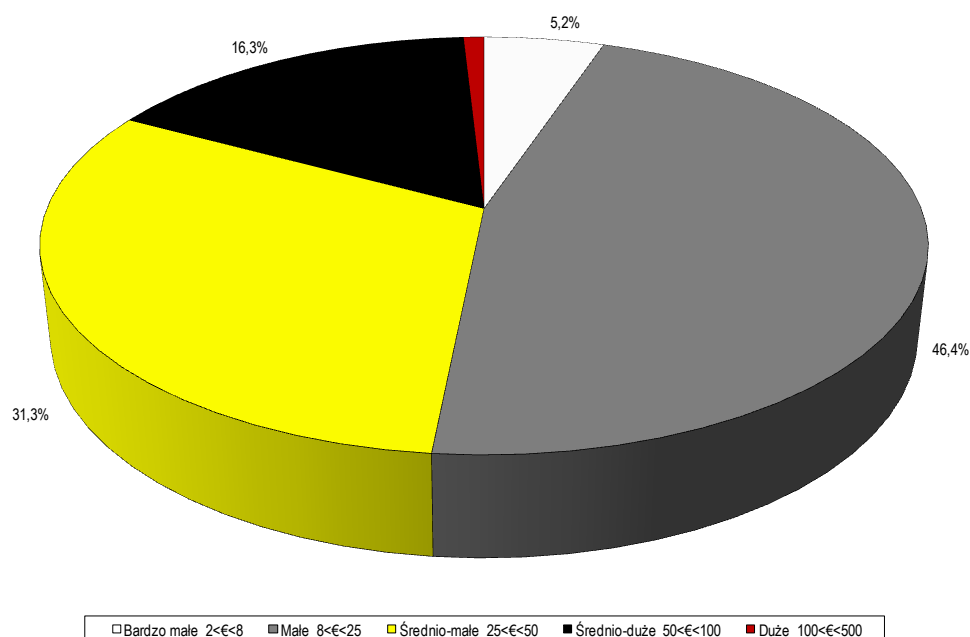
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro Standardowej Produkcji (SO). Spośród 318 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy. Z tej liczby 19 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 1 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Wyniki gospodarstw dużych ze względu na liczebność mniejszą niż 15 nie są publikowane. W związku z tym podano wyniki czterech klas wielkości ekonomicznej, zdefiniowanych jako bardzo małe, małe, średnio-małe i średnio-duże.

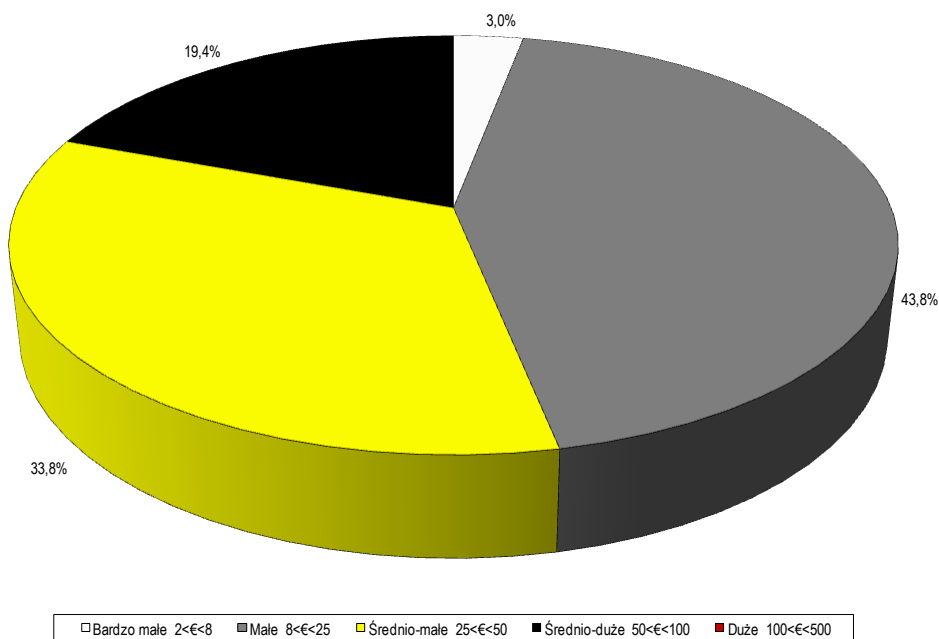
Biorąc pod uwagę zasoby ziemi rolnej użytkowane przez gospodarstwa z poszczególnych klas wielkości ekonomicznej najbardziej istotną grupą w zestawieniu były gospodarstwa małe (od 8 do 25 tys. euro SO), które zajmowały 46,4% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu 318 ekologicznych gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 2.2-1). W tej klasie wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa trzech typów rolniczych (specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych, uprawy polowe oraz mieszane) (porównaj Wykres 2.1-1). Znaczący był również udział gospodarstw średnio-małych, które gospodarowały na 31,3% powierzchni użytków rolnych. Tylko 5,2% ziemi było udziałem gospodarstw bardzo małych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO.

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

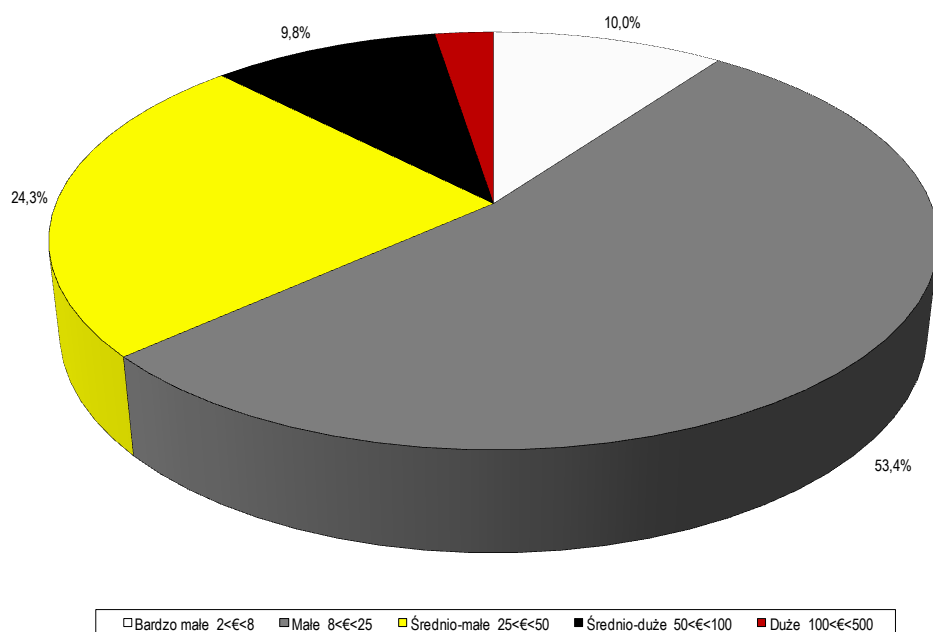

Jak wynika z danych pogłowie zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 50 tys. euro SO, stanowiąc przy tym 77,6% pogłowia wszystkich gospodarstw ekologicznych (patrz: Wykres 2.2-2). W gospodarstwach reprezentujących klasę wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (małe) znajdowało się najmniej zwierząt (3% pogłowia).

Wykres 2.2-2 Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

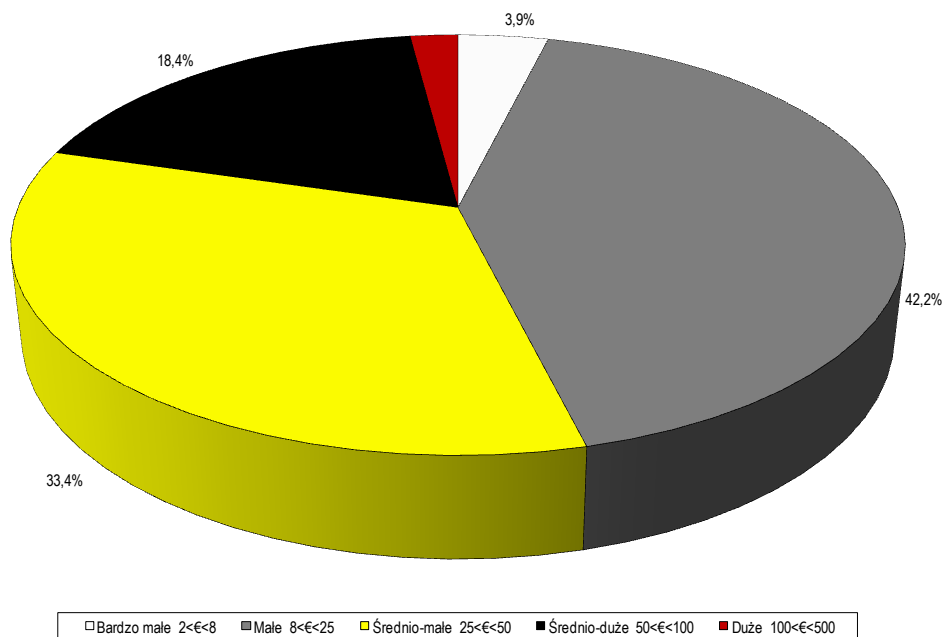
Wykres 2.2-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

Nakłady pracy w 2017 roku skoncentrowane były w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Te małe pod względem ekonomicznym gospodarstwa, najliczniej reprezentowane w Polskim FADN w 2017 roku (stanowiły 60% zbioru wszystkich gospodarstw ekologicznych) skupiły 53,4% jednostek AWU. Wysoki był również udział nakładów pracy w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO (24,3%) (patrz: Wykres 2.2-3).

W próbie Polskiego FADN w 2017 roku na 100% Standardowej Produkcji wytworzonej przez 5 grup gospodarstw 42,2% przypadło na gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Kolejne 33,4% wartości SO wytworzyły gospodarstwa średnio-małe o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. SO. Najmniejsze ekonomicznie gospodarstwa (bardzo małe) wytworzyły tylko 3,9% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

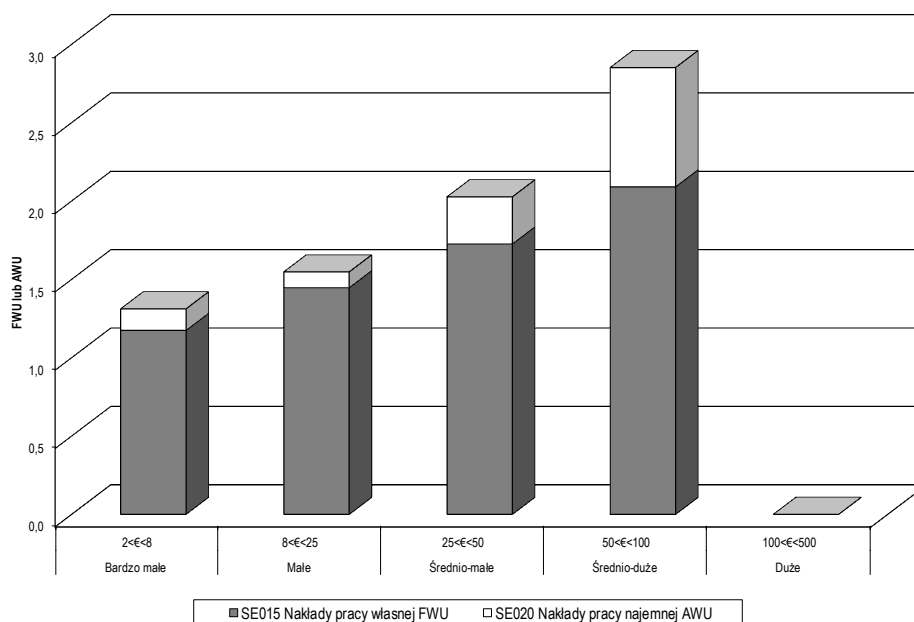
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem klasy ekonomicznej – od 1,3 do 2,9 AWU. Swą działalność gospodarstwa prowadziły głównie w oparciu o własną siłę roboczą. Nakłady pracy najemnej stanowiły od 7% (gospodarstwa małe) do 27% (gospodarstwa średnio-duże) wielkości nakładów ogółem (patrz: Wykres 2.2-5).

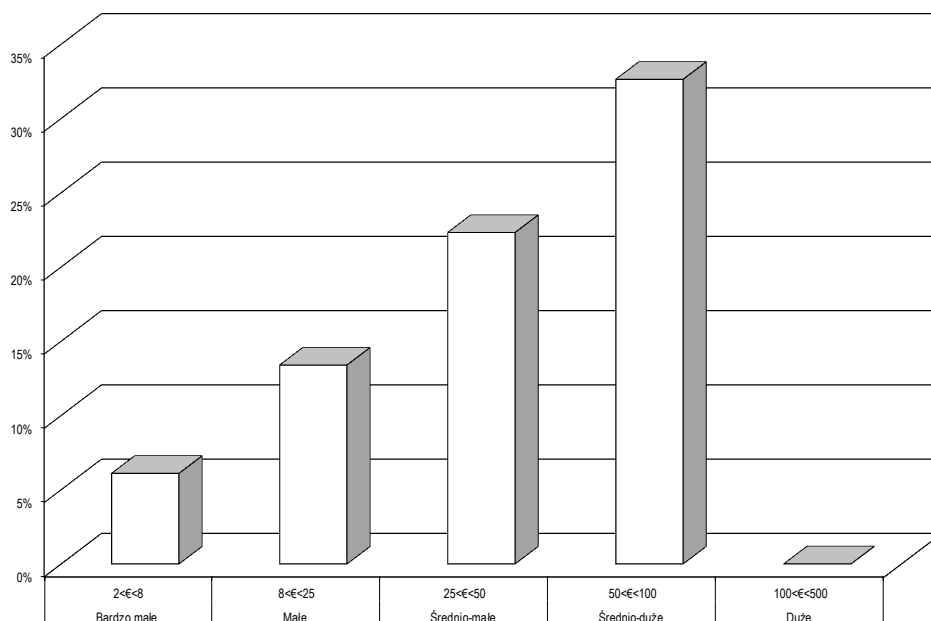
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej powiększała się ich średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi dodzierżawianej¹⁰. Jej udział w użytkach rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6 zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 6% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do 33% w grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO). Zatem we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej w strukturze użytków rolnych dominowały grunty własne.

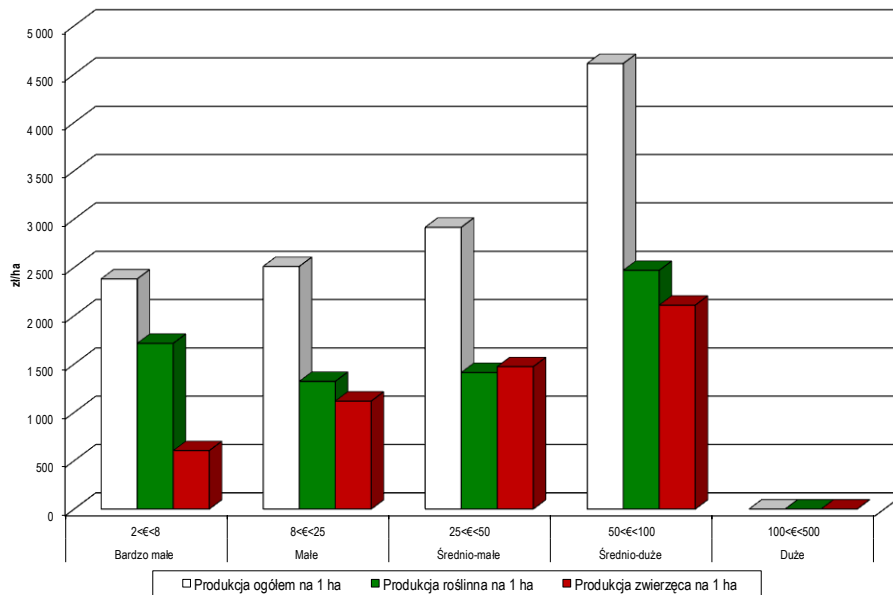
¹⁰ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

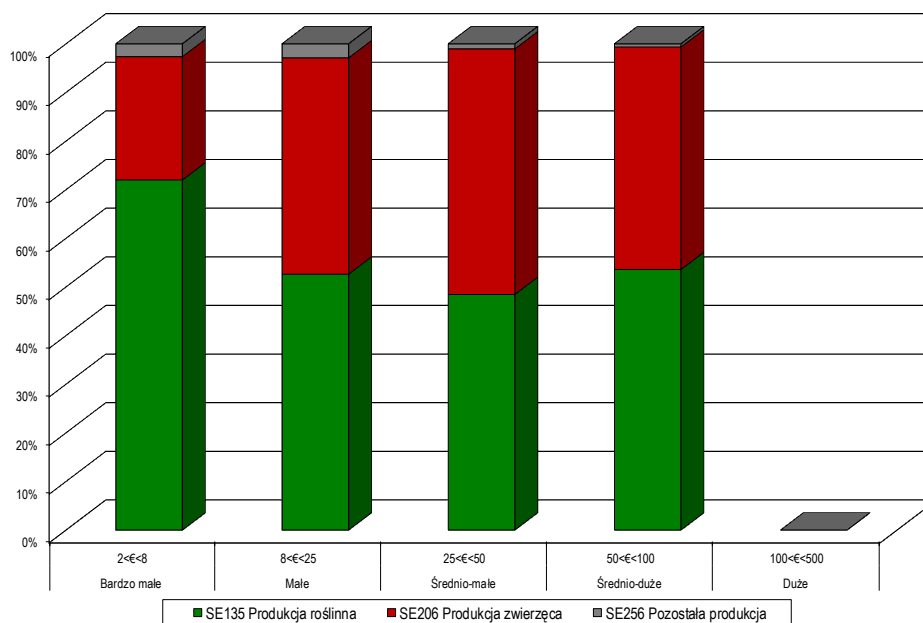
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła ona 4 609 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). Gospodarstwa te osiągnęły również najwyższą wartość produkcji zwierzęcej oraz wartość produkcji roślinnej na 1 ha; odpowiednio na poziomie 2 109 zł i 2 470 zł. Najślabiej pod względem produktywności ziemi wypadły gospodarstwa bardzo małe (od 2 do 8 tys. euro SO), gdzie wartość produkcji ogółem na 1 ha UR wyniosła 2 381 zł. W tej grupie gospodarstwa odnotowano również najniższą wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha. Z kolei najniższą wartość produkcji roślinnej na 1 ha UR uzyskały gospodarstwa małe (1 321 zł).

Wykres 2.2-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze produkcji ogółem gospodarstw bardzo małych, małych i średnio-dużych udział produkcji roślinnej był wyższy niż produkcji zwierzęcej. (patrz: Wykres 2.2-8). Jej udział w gospodarstwach najstarszych ekonomicznie (bardzo małych) wyniósł 72%, a w pozostałych grupach gospodarstw wahał się od 48 do 54%. Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem wynosił od 25% (gospodarstwa bardzo małe) do 51% (gospodarstwa średnio-małe). Produkcja pozostała stanowiła maksymalnie 2,9% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach małych.

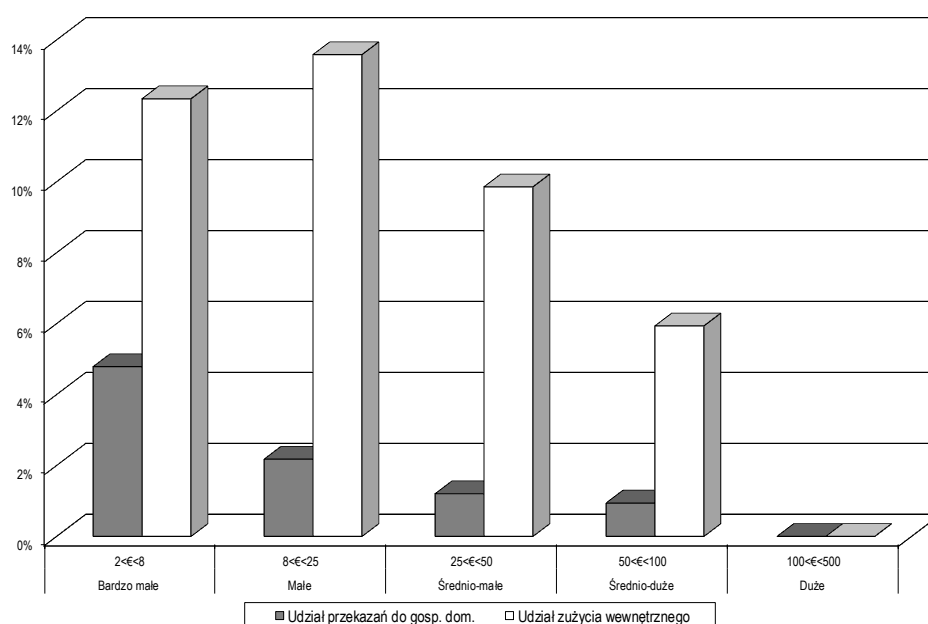
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej małał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji (patrz: Wykres 2.2-9). Najwięcej (około 5%) produkcji zużywano na potrzeby prywatne w gospodarstwach bardzo małych.

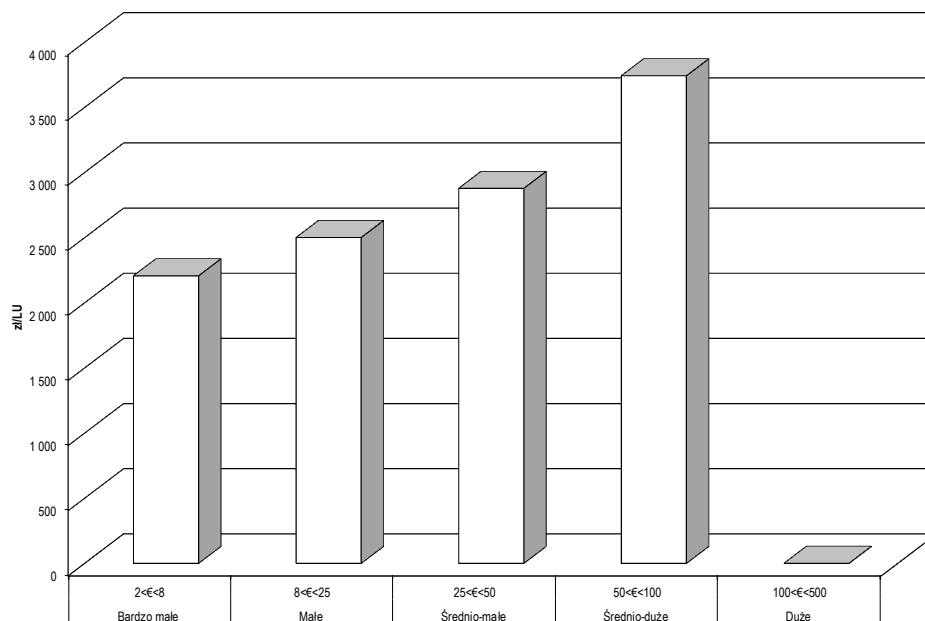
Na potrzeby działalności operacyjnej (zużycie wewnętrzne) w największym stopniu zużywano produkty własne (nasiona, pasze) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano 14% wytworzonej produkcji. W pozostałych gospodarstwach udział zużycia produktów własnych w produkcji ogółem wyniósł od 6% (gospodarstwa średnio-duże) do 12% (gospodarstwa bardzo małe).

Wykres 2.2-9 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Średnia wartość produkcji zwierzęcej na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU), podobnie jak w przypadku produkcji ogółem na 1 ha, była najwyższa w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła 3 742 zł/LU (patrz: Wykres 2.2-10). Najniższą produktywność zwierząt zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (2 207 zł/LU).

Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

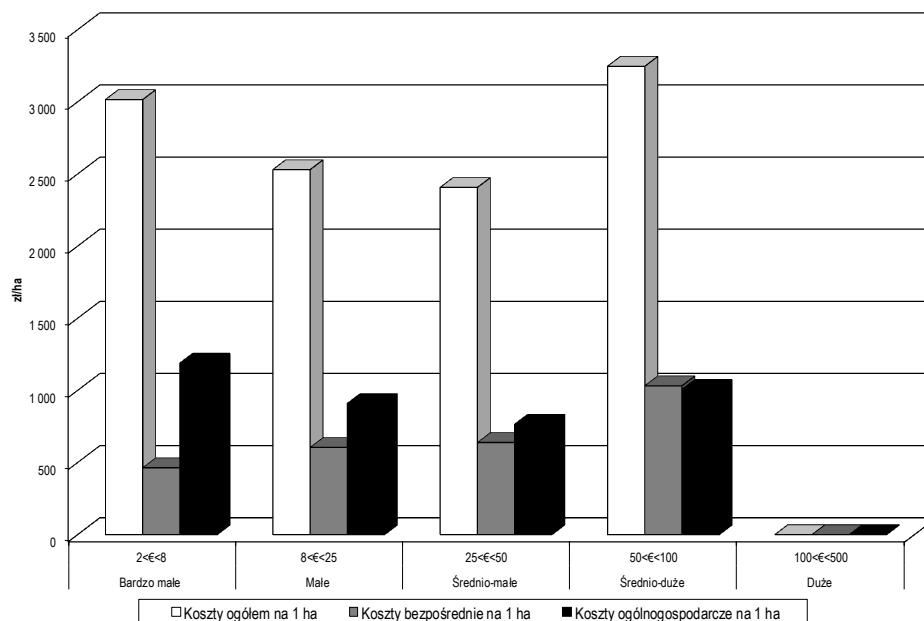

Intensywność produkcji określana na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych wahała się od 2 406 zł/ha w gospodarstwach średnio-małych do 3 246 zł/ha w gospodarstwach średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-11).

Najwyższe koszty bezpośrednie na 1 ha UR poniesiono w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO i wyniosły one 1 032 zł/ha, natomiast najniższą wartość wspomnianych kosztów zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO i wyniosły 464 zł/ha.

W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom kosztów ogólnogospodarczych, podobnie jak kosztów ogółem ponoszonych na 1 ha użytków rolnych, zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, gdzie koszty ogólnogospodarcze na 1 ha UR były wyższe niż w gospodarstwach małych i średnio-małych.

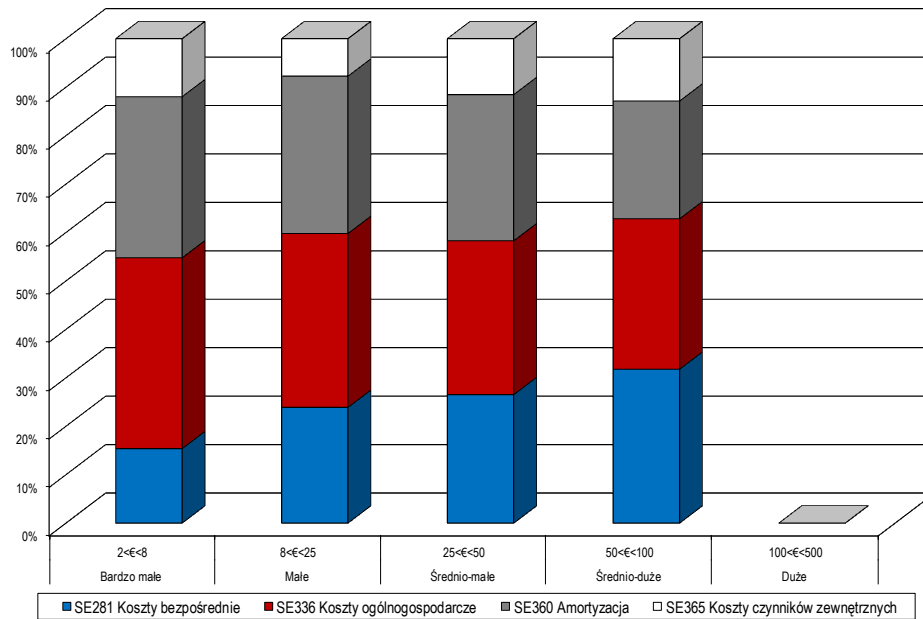
Wykres 2.2-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem gospodarstw zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 15 do 32%) (patrz: Wykres 2.2-12). Z kolei udział kosztów ogólnogospodarczych był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (39%) i obniżał się, osiągając poziom 31% w gospodarstwach średnio-dużych. Wysoki udział tych kosztów może wynikać z faktu, że wiele zabiegów w rolnictwie ekologicznym trzeba wykonywać mechanicznie, zamiast za pomocą środków chemicznych, np. odchwaszczanie.

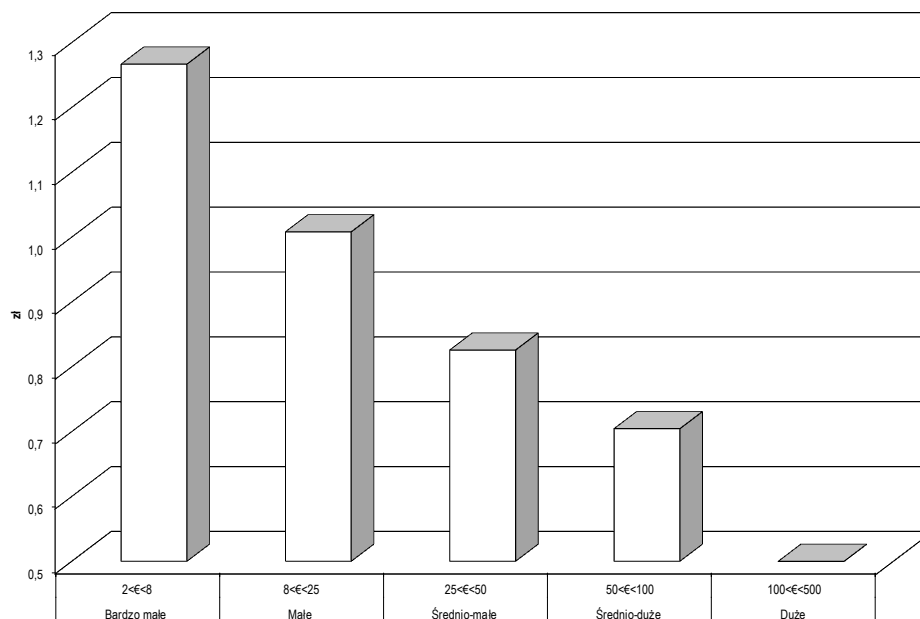
W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, jej udział w kosztach ogółem się obniżał. Wzrastał natomiast udział kosztów czynników zewnętrznych, osiągając poziom 13% w gospodarstwach średnio-dużych. W gospodarstwach małych udział kosztów czynników zewnętrznych był niższy niż w gospodarstwach bardzo małych.

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

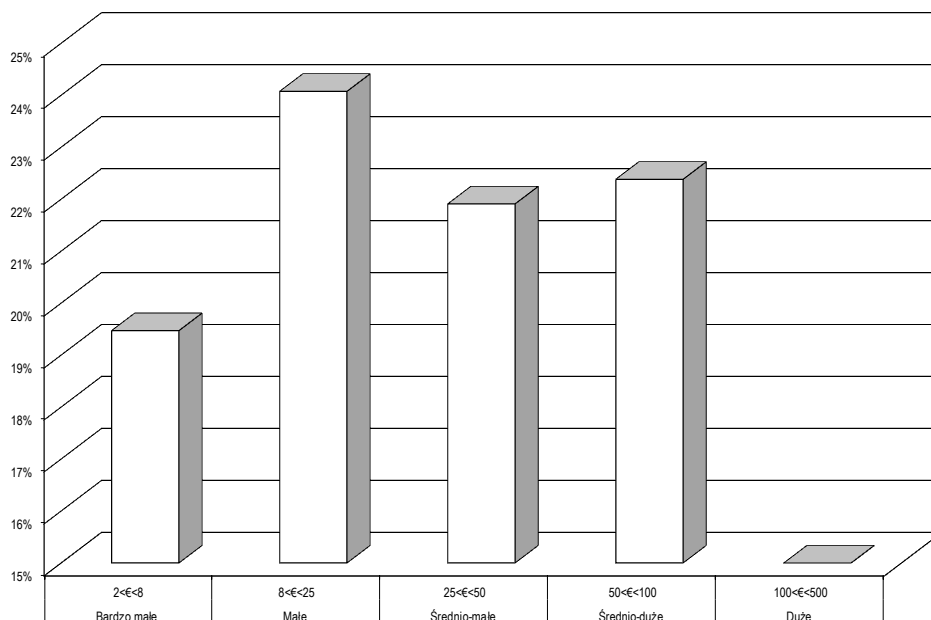
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo małych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,27 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanych grup najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-duże, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,70 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

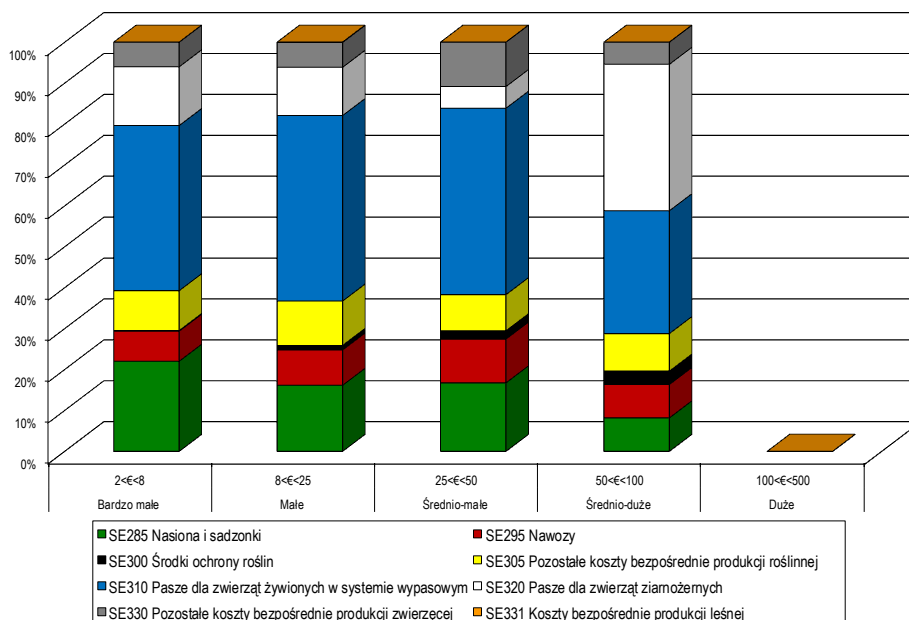

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem kształtowała się od 19% w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO) do 24% w klasie gospodarstw małych (od 8 do 25 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

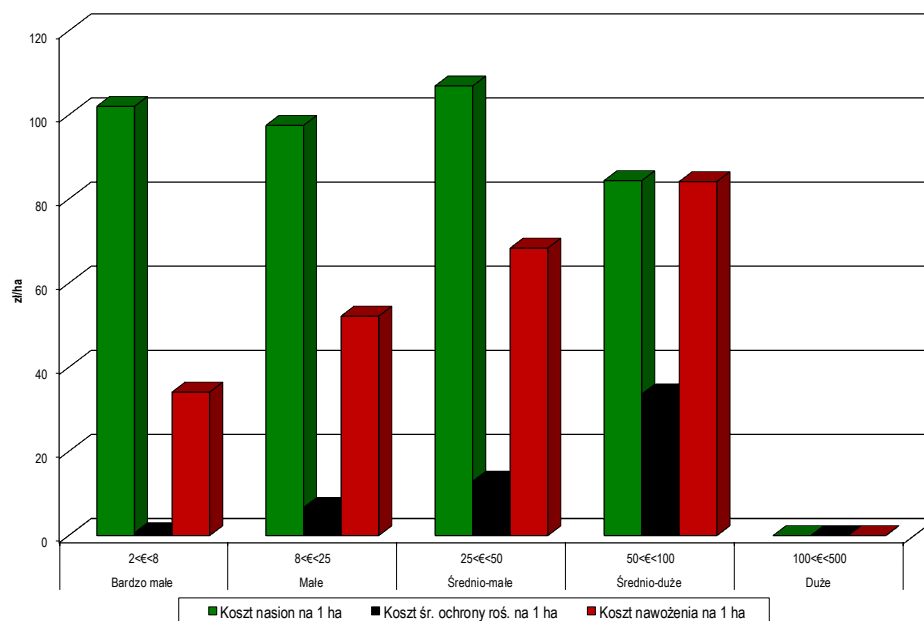

Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz dla zwierząt chowanych w gospodarstwie (patrz: Wykres 2.2-15). Łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 51% (gospodarstwa średnio-małe)

do 60% (gospodarstwa średnio-dużych). Najwyższy udział kosztu nasion i sadzonek (22%) wystąpił w gospodarstwach najniższych ekonomicznie. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej wahał się od 8 do 17%. Udział kosztu środków ochrony roślin wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, stanowiąc 3% kosztów bezpośrednich w gospodarstwach średnio-dużych. Natomiast w przypadku kosztów nawożenia najwyższy udział zanotowano w gospodarstwach średnio-małych (od 25 do 50 tys. euro SO).

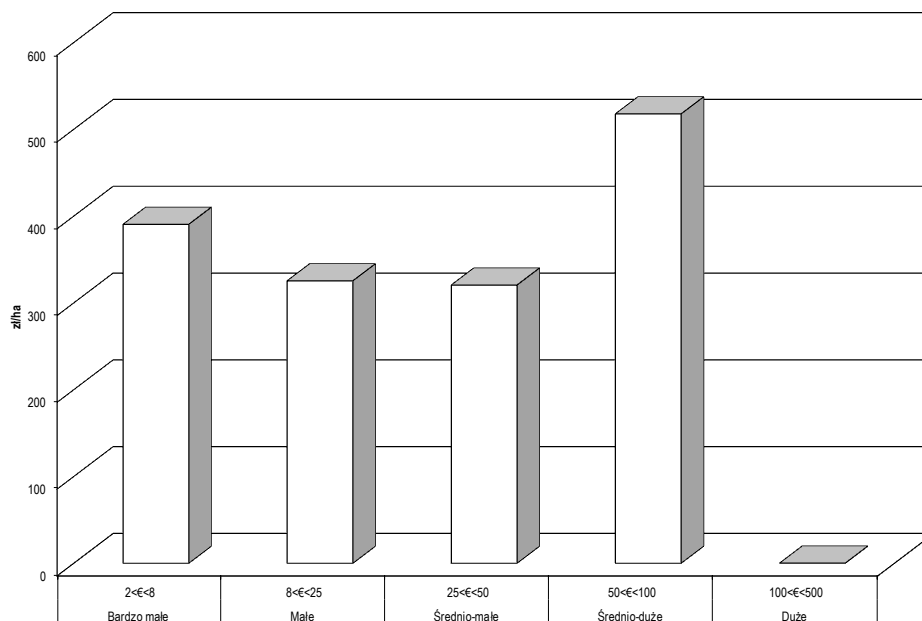
Koszty nawożenia w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych związane były z wielkością ekonomiczną gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-16). W gospodarstwach największych ekonomicznie, koszty nawożenia były ponad 2-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych. W gospodarstwach tych wystąpił również najwyższy koszt środków ochrony roślin (34 zł/ha). Najwyższe koszty nasion i sadzonek na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych poniosły w 2017 r. gospodarstwa średnio-małe oraz bardzo małe (odpowiednio 107 i 102 zł/ha UR).

Wykres 2.2-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

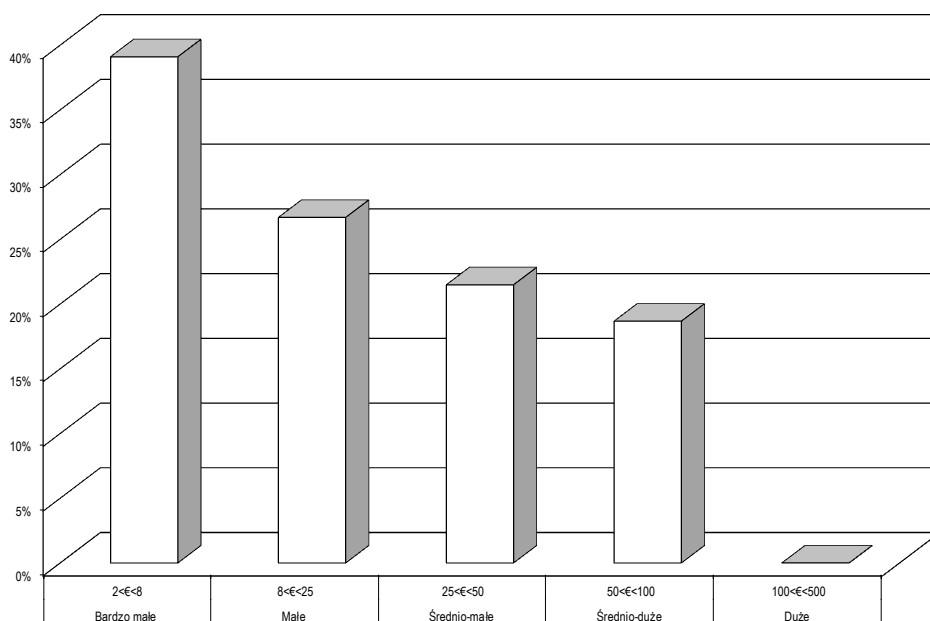
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 50 tys. euro SO zaobserwowano spadek kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Natomiast w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO odnotowano najwyższe koszty energii i paliw na 1 ha UR i wyniosły one 518 zł.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W grupie gospodarstw bardzo małych zanotowano najwyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto i wyniósł on 39%, a następnie zmalał do 19% w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 tys. do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-18).

Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

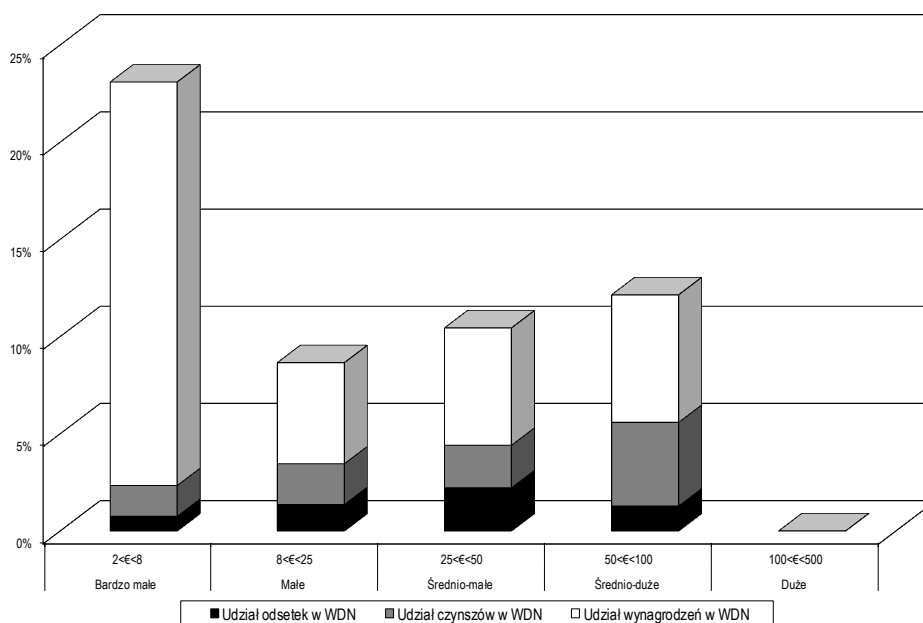

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów¹¹.

W przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych najwyższy udział zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw w stosunku do wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach bardzo małych (23%); w pozostałych klasach wielkości ekonomicznej koszt ten wahał się od 9 do 12%. W analizowanych grupach gospodarstw najbardziej obciążającym składnikiem kosztów czynników zewnętrznych był koszt pracy najemnej (patrz: Wykres 2.2-19).

Udział kosztu czynszu dzierżawnego za ziemię w kosztach czynników zewnętrznych wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw, co wynikało ze wzrostu dodziawianej powierzchni ziemi.

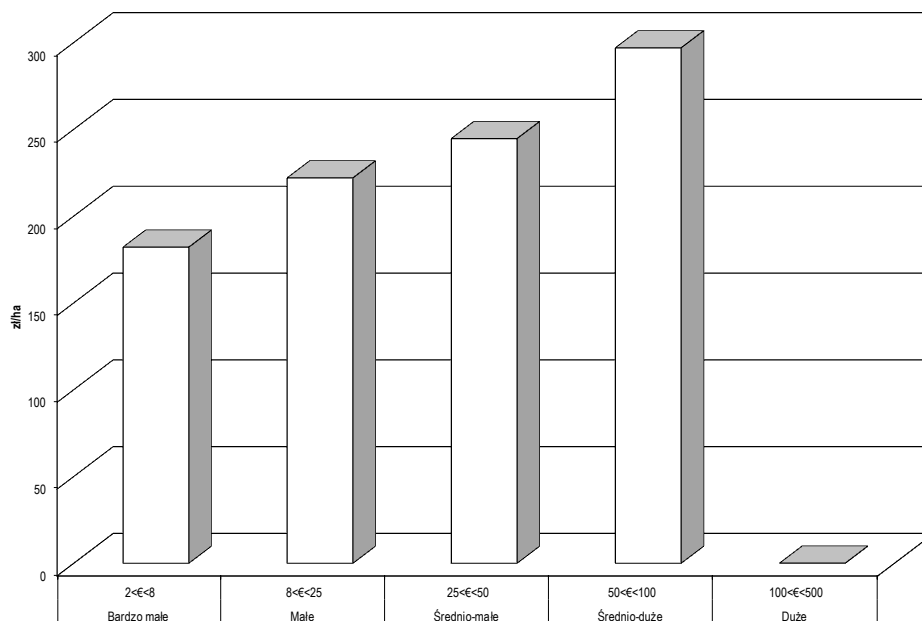
Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej kosztochłonność produkcji roślinnej rośnie. W gospodarstwach bardzo małych koszty produkcji roślinnej na 1 ha wyniosły 182 zł, a w gospodarstwach średnio-dużych 297 zł (patrz: Wykres 2.2-20).

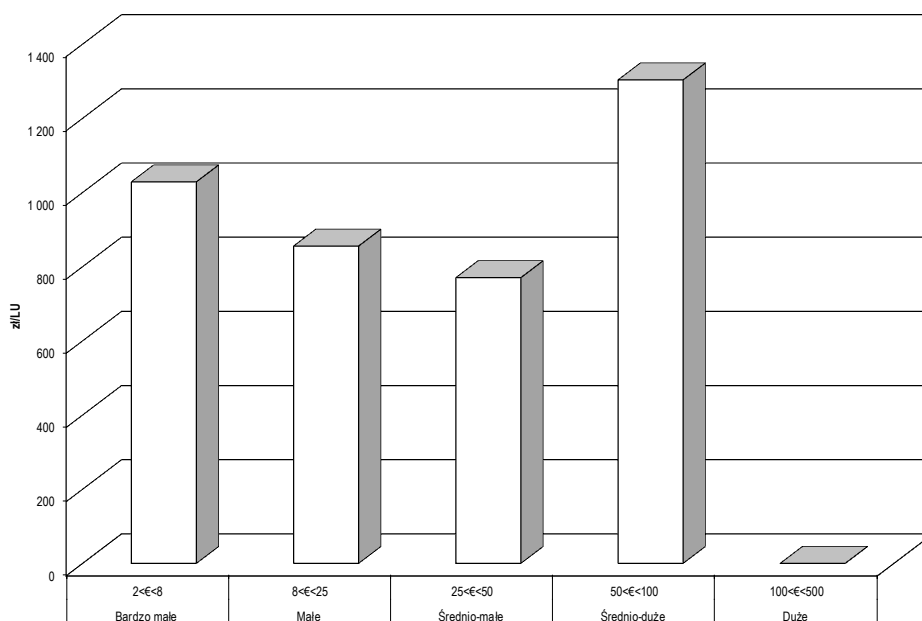
¹¹ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

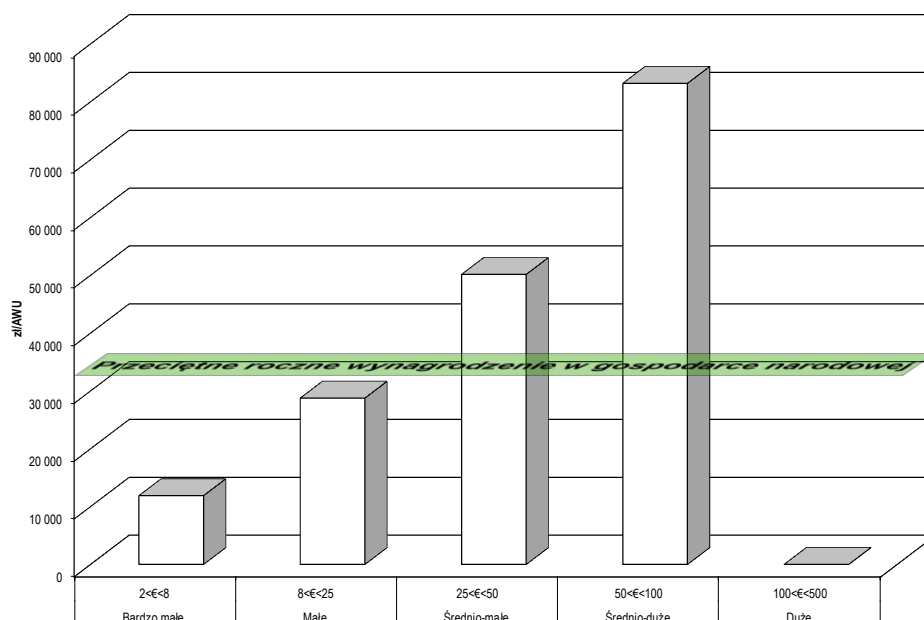
Podobnie jak w przypadku kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha UR najwyższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU, poniesiono w gospodarstwach średnio-dużych (1 303 zł/LU). W gospodarstwach średnio-małych były one niższe o 533 zł i jednocześnie najniższe spośród czterech opisywanych klas wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-21).

Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną (AWU) występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej przekraczającej ten próg uzyskały średnią wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej które wynosiło 34 743 zł¹², podczas gdy gospodarstwa w klasach wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach średnio-dużych osiągnięto na osobę pełnozatrudnioną 83 178 zł wartości dodanej netto, to jest 7-krotnie więcej niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-22).

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

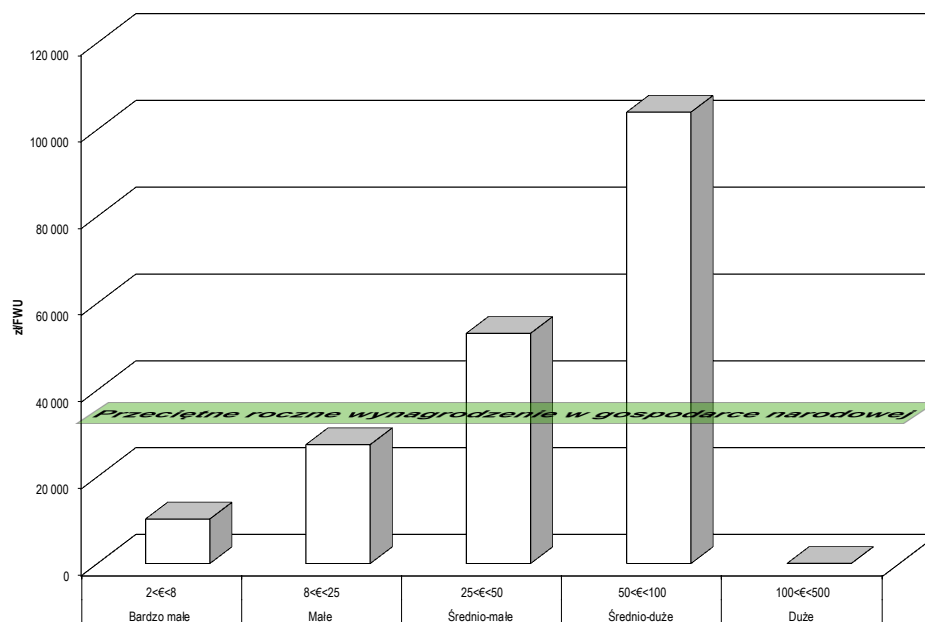
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu. Dochód na poziomie powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO), dochód był 3-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący 29% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw według wielkości ekonomicznej

¹² Patrz: przypis 8, na str. 24.

wynika, że 73% gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO, które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 2.1-1).

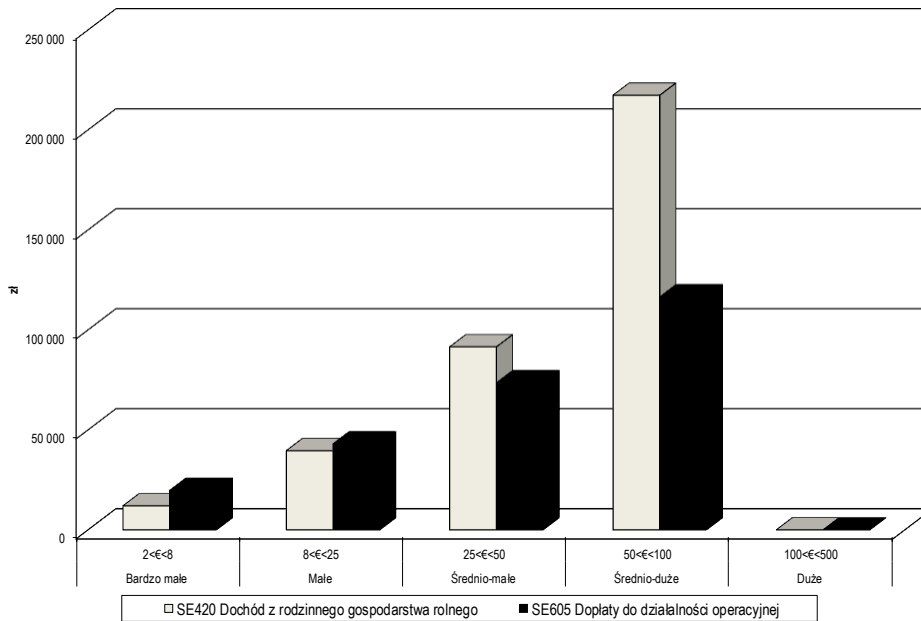
Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

W dochodzie gospodarstw ekologicznych znajdujących się w bazie Polskiego FADN istotny udział miały dopłaty, rekompensujące rolnikom utraconą wartość dodaną w wyniku prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi.

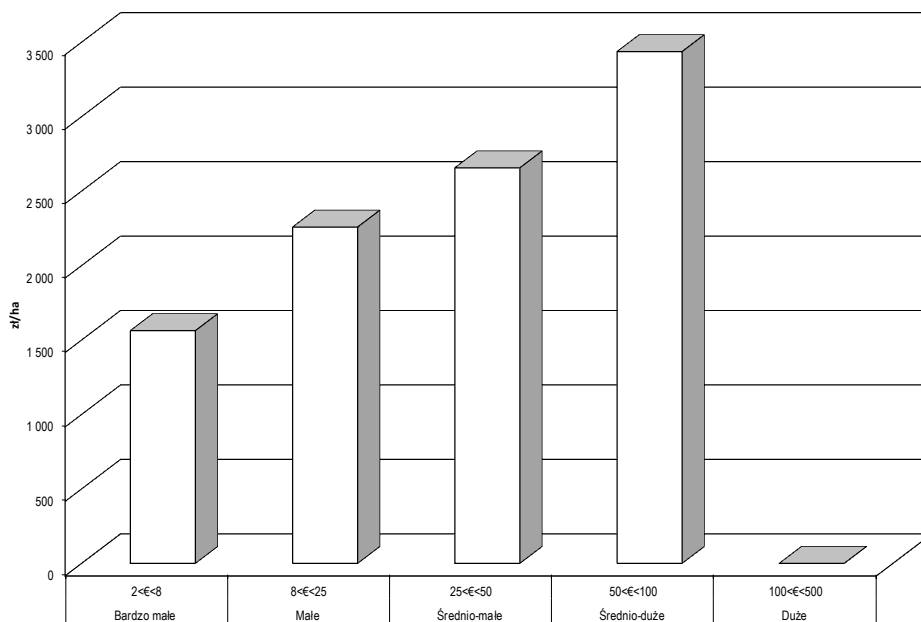
W przeliczeniu na gospodarstwo zarówno dopłaty do działalności operacyjnej jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego rosły wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Najwyższa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (164%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO). Wartość tej relacji zmniejszała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej osiągając poziom 54% w przypadku gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-24).

Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

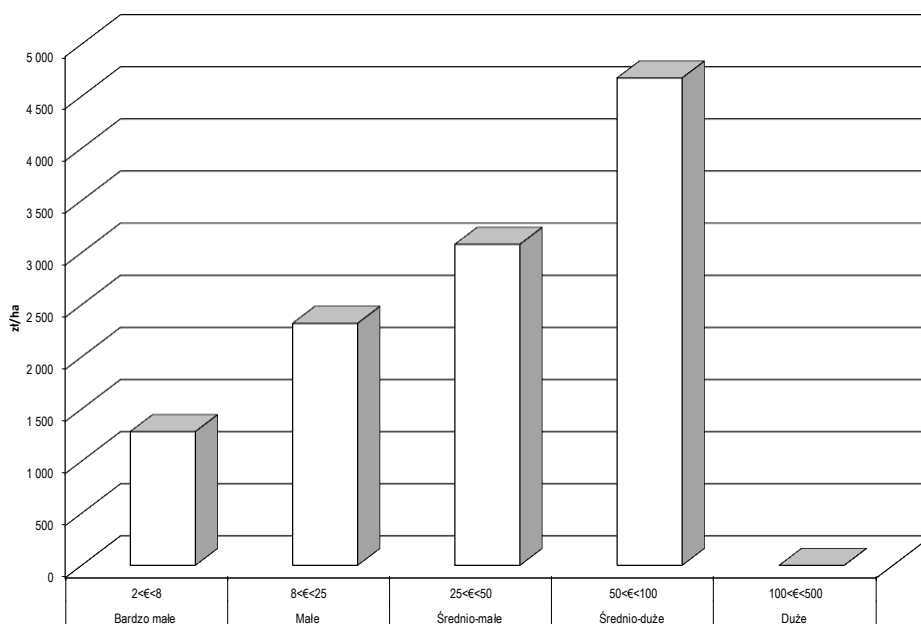
Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. W 2017 roku w analizowanych gospodarstwach wspomniana relacja wahała się od 1 562 zł (gospodarstwa bardzo małe) do 3 436 zł (średnio-duże) (patrz: Wykres 2.2-25).

Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

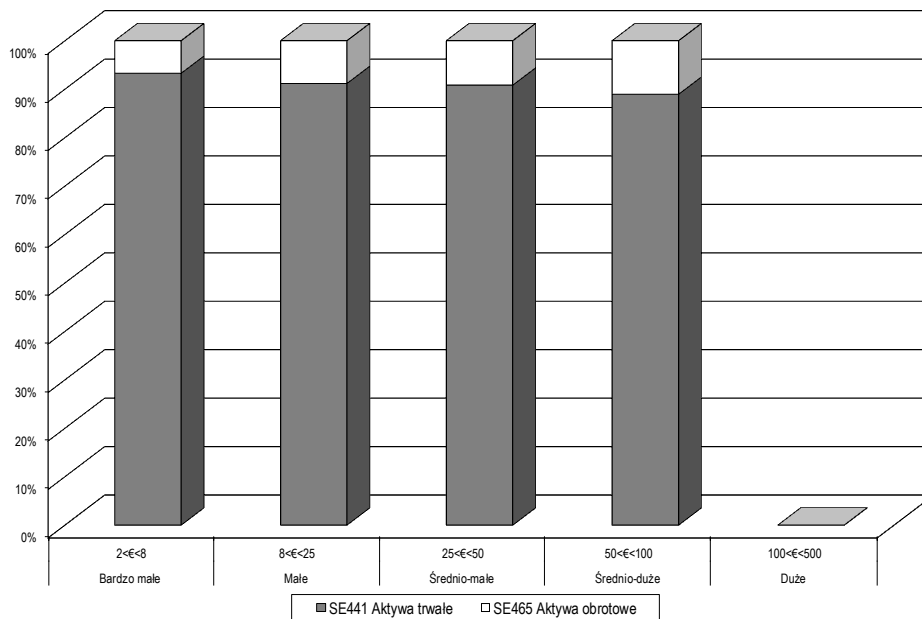
W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych najlepszy wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), w których dochód wyniósł 4 675 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26).

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

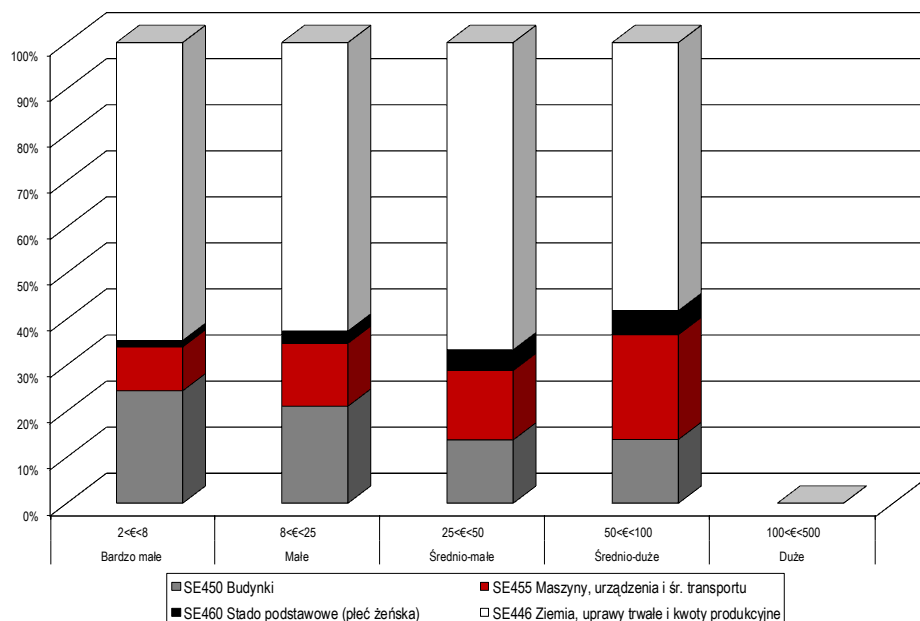
Z danych rachunkowych w 2017 r. wynika, że gospodarstwa ekologiczne we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej miały zbliżony udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem (patrz: Wykres 2.2-27). Zaobserwowano, że udział aktywów trwałych nieznacznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z 93% (gospodarstwa bardzo małe) do 89% (gospodarstwa średnio-duże).

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej

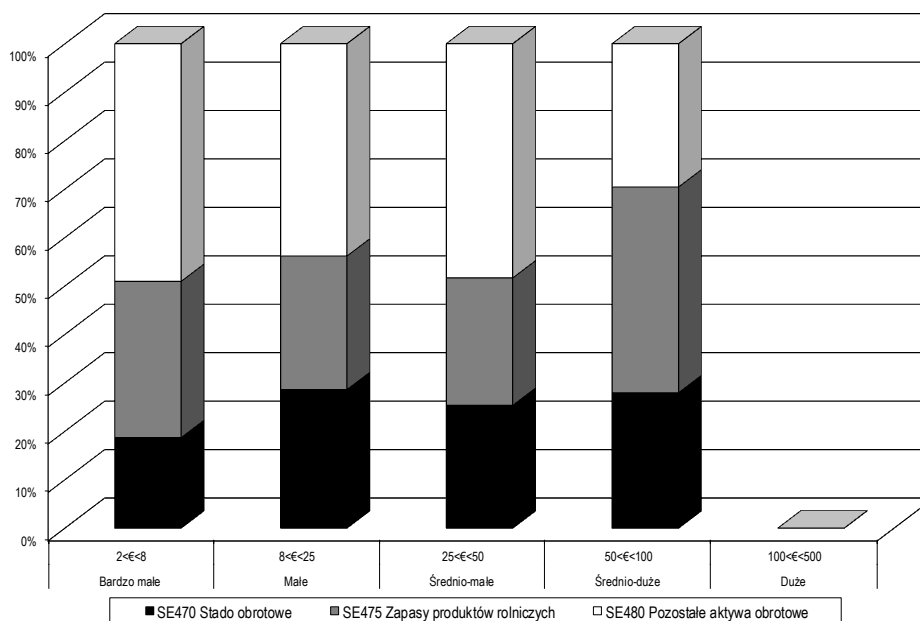
W strukturze aktywów trwałych dominowała ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne (patrz: Wykres 2.2-28). Średnio stanowiły one 63% wartości wszystkich aktywów trwałych. Udział budynków, które są drugim ważnym składnikiem aktywów trwałych, systematycznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Największym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe (24%), a najmniejszym średnio-małe i średnio-duże (po 14%). Odwrotną tendencję można zauważyć w przypadku maszyn, urządzeń i środków transportu. Najmniejszy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe zwierząt, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 6%; najwięcej stanowiło w gospodarstwach średnio-dużych.

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze aktywów obrotowych w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) dominowały zapasy produktów rolniczych (42%), a w pozostałych trzech grupach gospodarstw pozostałe aktywa obrotowe (od 44 do 49%) (patrz: Wykres 2.2-29). Największy udział wartości stada obrotowego odnotowano w gospodarstwach małych (29%).

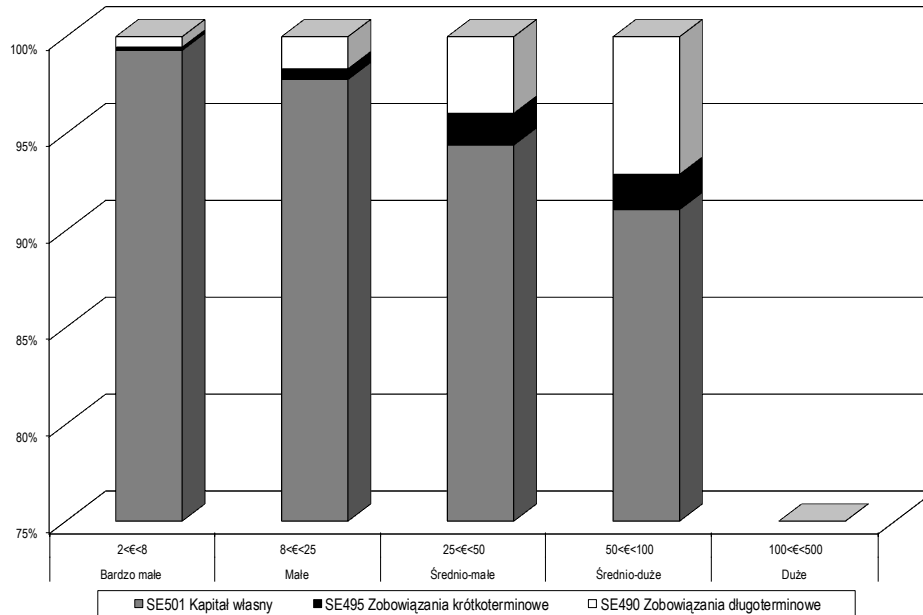
Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej

Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym,

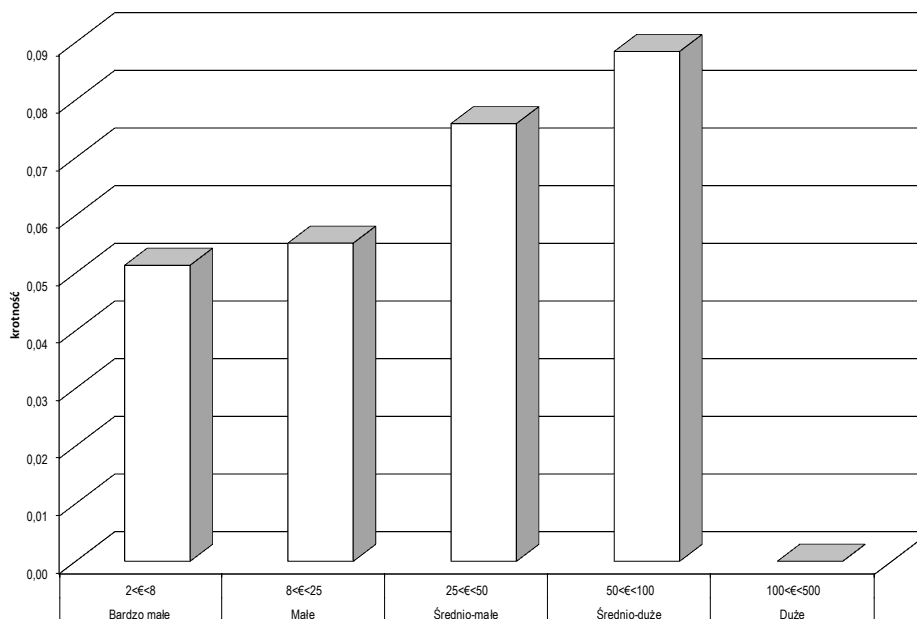
tym większy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku. Całkowite zadłużenie największych gospodarstw o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO wyniosło 9% wartości pasywów ogółem, przy czym 80% zobowiązań stanowiły kredyty długoterminowe. Niespełna 1% stanowiło zadłużenie w gospodarstwach bardzo małych.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem wykazywał tendencję wzrostową (patrz: Wykres 2.2-31). W ostatniej grupie gospodarstw (średnio-dużych) zwrot ten był najwyższy, co oznacza, że jednostki te charakteryzowały się najwyższą efektywnością środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa.

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. W 2017 roku w próbie Polskiego FADN było 318 certyfikowanych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję w 100% w systemie ekologicznym. W wyniku dokonanej klasyfikacji według 2 kryteriów zakwalifikowały się one do pięciu typów rolniczych i pięciu klas wielkości ekonomicznej. W podziale na typy reprezentowane były uprawy polowe, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne oraz gospodarstwa mieszane.
2. Oceniane gospodarstwa posiadały w większości wielkość ekonomiczną poniżej 34 tys. euro SO – dotyczy to 298 gospodarstw ulokowanych w trzech najniższych klasach wielkości ekonomicznej. Spośród 318 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy od 50 tys. euro SO. Z tej liczby 19 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 1 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Górny próg wielkości ekonomicznej w typach rolniczych to nieco powyżej 30 tys. euro SO w gospodarstwach mlecznych.
3. Pod względem specjalizacji produkcji liczebność gospodarstw była dość zróżnicowana. Najwięcej było gospodarstw prowadzących chów zwierząt trawożernych (96) i produkcję polową (82). Produkcję mieszaną realizowało 69 podmiotów. Tylko w 46 gospodarstwach specjalizowano się w chowie krów mlecznych i w 22 zajmowano się uprawami trwałymi.
4. W 2017 roku w trzech typach rolniczych uzyskano wartość produkcji przewyższającą znacznie poniesione koszty ogółem. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 0,84 zł w uprawach polowych i po 0,68 zł w uprawach trwałych i w typie krowy mleczne.

W gospodarstwach z uprawami mieszanymi i chowem zwierząt trawożernych poniesiono straty z tytułu produkcji.

5. Gospodarstwa ekologiczne Polskiego FADN charakteryzuje na ogół niska intensywność produkcji. Około 2 600 zł wynosiły koszty ogółem poniesione na 1 ha UR w przypadku podmiotów z uprawami polowymi i z produkcją mieszaną i około 3 000 zł w typie krowy mleczne. Na tle w/w koszty na poziomie około 6 500 w typie uprawy trwałe były dość wysokie. W grupowaniu według klas wielkości ekonomicznej najwyższe koszty ogółem na 1 ha UR były w gospodarstwach od 50 do 100 tys. euro SO i wynosiły 3 246 zł, a najniższe w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO i osiągnęły poziom 2 406 zł.
6. Niska intensywność produkcji spowodowana była w dużym stopniu niskimi kosztami bezpośrednimi. Ich udział w kosztach ogółem wynosił od 16 do 32% w gospodarstwach pogrupowanych według typów rolniczych i 15-32% w grupach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej. Bardzo nisko kształtował się poziom kosztów nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha UR – maksymalnie wynosiły 600 zł w uprawach trwałych, a w pozostałych typach rolniczych od 8 do 168 zł. W podziale na klasy wielkości ekonomicznej najwyższe były w klasie średnio-duże i wynosiły 118 zł.
7. Produktywność ziemi jest odzwierciedleniem intensywności produkcji. W gospodarstwach z uprawami trwałymi była na poziomie 9 600 zł/ha UR; w pozostałych typach rolniczych wahała się od 1 700 zł (zwierzęta trawożerne) do 4 400 zł (krowy mleczne). W grupach wydzielonych na podstawie wielkości ekonomicznej najwyższa produkcja na 1 ha UR (4 609 zł) była w gospodarstwach średnio-dużych, a najniższa (2 381 zł) w gospodarstwach bardzo małych.
8. Udział dopłat w DzRGR był zróżnicowany. W gospodarstwach z mieszanym systemem produkcji i prowadzących chów zwierząt trawożernych przewyższały one poziom DzRGR, czyli częściowo pokrywały koszty produkcji. W pozostałych trzech typach rolniczych w 2017 roku dopłaty stanowiły w DzRGR od 40% do 82%.
9. W przypadku gospodarstw sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu uzyskały gospodarstwa bardzo małe i małe; odpowiednio 164 i 109%. Dotyczyło to zatem 73% próby gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN.
10. W w/w grupie 73% gospodarstw o najniższym potencjale ekonomicznym zrealizowano dochód na osobę w rodzinie rolnika (FWU) na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (34 743 zł). W gospodarstwach bardzo małych ekonomicznie dochód stanowił zaledwie 29% tego wynagrodzenia. Z kolei gospodarstwa średnio-duże wypracowały dochód na FWU 3-krotnie wyższy niż przeciętne wynagrodzenie netto (103 986 zł).

11. W klasyfikacji według typów rolniczych w gospodarstwach z uprawami trwałymi DzRGR/FWU wynosił najwięcej – 61 tys. zł, w typie krowy mleczne prawie 53 tys. zł/FWU i prawie 46 tys. zł w przypadku upraw polowych. W pozostałych typach rolniczych DzRGR na FWU był poniżej kwoty średniego wynagrodzenia netto w kraju.
12. Podsumowując, analiza danych rachunkowych gospodarstw ekologicznych z roku 2017 wskazuje na znaczne zróżnicowanie poziomu kosztów, produkcji i dochodów w poszczególnych typach rolniczych i klasach wielkości ekonomicznej oraz dość niski średni potencjał ekonomiczny. Pomimo to uwagę przyciąga fakt, że w roku 2017 średni DzRGR/FWU we wszystkich typach rolniczych był wyższy niż w gospodarstwach osób fizycznych, należących do próby Polskiego FADN.¹³

¹³ Bocian M., Malanowska B.: Wyniki Standardowe 2017 uzyskane przez gospodarstwa rolne osób fizycznych uczestniczących w Polskim FADN Część I. Wyniki Standardowe. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2019.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB